

Беларускія Ведамасьці

ВАРШАВА, люты-сакавік 2002 г.

**НЕ ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА — ГАЛОЎНАЕ ДЛЯ БЕЛАРУСАЎ,
А НЕЗАЛЕЖНАСЬЦЬ І СВАБОДА, БО НЕ БЫВАЕ
„ПРАВОЎ ЧАЛАВЕКА” ПАД АКУПАЦЫЯЙ**

(Фота У. Хрышчановіча)

Менск, 24 сакавіка 2002 г.

ДЗЕНЬ НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ

24 сакавіка ў цэнтры Менска ад плошчы Незалежнасьці да плошчы Цэнтральнай удзельнікі і прыхільнікі Беларускага Вызвольнага Руху наладзілі шэсьце зь беларускімі Бел-Чырвона-Белымі сьцягамі ў гонар Дня Незалежнасьці і 84-й гадавіны БНР. Шэсьце не было дазволена рэжымам, але гэта не спыніла патрыётаў.

Нападзеьня на дэманстрантаў не адбылося, хоць усе двары ўздоўж праспэкта Францыска Скарыны былі застаўленыя машынамі са

спэцпадразьдзяленьнямі АМАПу. Аднак на перакрыжваньні з вул. Леніна (ёсьць такая), на падыходзе да Цэнтральнай плошчы, аддзелы „спэцслужбаў” перагарадзілі шлях.

Да сутыкненьня не дайшло. Адбыўся кароткі мітынг. Генэрал **Навумаў** аддаў загад схапіць выконваючага абавязкі старшыні Фронту на Беларусі спадара **Юры Беленькага**, але дэманстранты перашкодзілі амапаўцам. Фронт вяртаецца ў цэнтар Менска, пакуль што малымі сіламі.

Беларускае Адраджэнне гэтак жа, як некалі эўрапейскае нацыянальнае Адраджэнне, характарызуецца ідэянасцю. Бо ў аснове нацыянальнага Адраджэння заўсёды ёсць нацыянальная ідэя, гэта значыць дзеянне, накіраванае на стварэнне нацыянальнай дзяржавы, шляхам культурна-асветніцкай працы і палітычнага змагання за свабоду і незалежнасць Бацькаўшчыны.

Беларуская нацыянальная ідэя паспяхова ажыццявілася ў сакавіку 1918 года, калі была створана Беларуская дзяржава і дзяржаўнае кіраўніцтва, якое 25 Сакавіка аб'явіла незалежнасць.

Больш чым 70 гадоў расейска-савецкай акупацыі, гады генацыду і чорнай хлусні ня знішчылі вялікай Беларускай ідэі. Ідэалы БНР жылі, жывуць і будуць жыць, бо яны — праўдзівыя. Бо яны вырастаюць з самой сутнасці існавання нацыі, якая аптымальна рэалізуецца толькі ў вольнай нацыянальнай дзяржаве.

Беларуская ідэя — гэта як наша беларуская *Пагоня*, якую „не разбіць, не спыніць, не стрымаць”. І ніхто ад яе не схавецца, ніхто не ўцячэ.

Цяпер, калі часова запанавала цемра ў нашым краі і шмат хто выракаецца Бацькаўшчыны, Мовы і Справядлівасці, якраз цяпер мусяць спраўдзіцца словы „*Пагоні*”, і над усім — запанавець сьвятло нацыянальнага асветніцтва. „*Бійце ў сэрцы іх, бійце мячамі, не давайце чужынцамі быць!*”.

„*Праз асвету — да свабоды!*” — вось лёзунг і дэвіз цяпершчыны, што падрыхтуе „на бітву будучыя сілы”.

„Будучыя сілы” павінны складацца з сьведомых і адукаваных беларусаў, якія будуць валодаць нацыянальным гонарам прадстаўнікоў вялікай і сьветлай культуры, будуць мець чалавечую годнасць ад ўсведамлення прыналежнасці да свайго выдатнага Беларускага Народа.

Нішто ня спыніць наш рух за праўдзівую незалежнасць Беларусі, свабоду і справядлівасць, бо ідэя — несмяротная. Хто валодае вялікай і сьветлай ідэяй народнай волі і народнай вечнасці, той валодае праўдай, той заўсёды яе даможацца.

24 сакавіка 2002 г.,
Варшава-Менск

Зянон ПАЗЬНЯК

КАНФЭРЭНЦЫЯ

17 сакавіка Кансэрватыўна-Хрысціянская Партыя — БНФ правяла ў Менску навукова-гістарычную канфэрэнцыю „*Ідэалы БНР і Адраджэнне Беларусі*” ў рамках праграмы мерапрыемстваў, прысьвечаных 84-м угодкам Беларускай Народнай Рэспублікі. У канфэрэнцыі ўзялі ўдзел вядомыя навукоўцы, літаратары, грамадзкія дзеячы, сябры партыі. Удзельнікі распачалі працу сьпяваннем гімну „*Магутны Божа*”. Быў заслуханы даклад на тэму „*Шлях Адраджэння*” Зянона Пазьняка, Старшыні Беларускага Народнага Фронту „Адраджэнне” і Кансэрватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ, кандыдата мастацтвазнаўства. У дакладзе гаворыцца:

„Ідэалы БНР застануцца істотнымі і актуальнымі заўсёды, пакуль будуць існаваць беларусы і дзяржава Беларусь. Бо Беларуская нацыянальная дзяржава ёсць першасны і найвялікшы ідэал, які фармальна быў рэалізаваны ў 1918 годзе. Толькі валодаючы дзяржаўнай незалежнасцю і нацыянальнай свабодай можна казаць пра ўсё астатняе: становішча чалавека, дэмакратыю, законы, культуру, асвету ды эканоміку. Ня будучы гаспадаром над сабой і ў сваім краі, народ ня можа рэалізаваць сваіх магчымасцяў. *Дзяржаўная незалежнасць і нацыянальная свабода ёсць першым тытаньнем і галоўнай задачай ідэалёгіі Беларускага Адраджэння, сутнасцю Беларускай Нацыянальнай Ідэі.* Калі мы вернемся ў думках на 10 гадоў раней, то ўбачым, што з усіх нашых суседзяў, якія вызваліліся ад савецкай акупацыі (Польшча, Летува, Латвія, Расея, Украіна), Беларусь мела найлепшыя эканамічныя і патэнцыяльныя стартавыя магчымасці. Прамаскоўская

дыктатура, мафійнае і рэліктавае гаспадаранне заповолілі разьвіццё Беларусі, выклікалі страшэнныя страты. Цяпер прыдзецца паскорана адрабіць тое, што не далася нам зрабіць сто гадоў таму. Такая ёсць дыялектыка разьвіцця нацыянальнага грамадства і нацыянальнай ідэі. *Ідэалёгія Беларускага Адраджэння зьяўляецца прыярытэтнай у беларускай палітыцы. Толькі яна можа прывесці да рэалізацыі ідэі незалежнасці, свабоды і дэмакратыі. Па-сапраўднаму толькі нацыянальнае Адраджэнне і ёсць беларускай палітыкай.*” Сп. 3. Пазьняк падкрэсліў, што „толькі цяпер, калі палітыка рэжыму набыла выразныя прарасейскія і антыбеларускія рысы, для шмат якіх беларусаў (у форме адкрыцця) стала зразумелай сутнасць і роля расейскай шавіністычнай палітыкі, накіраванай супраць Беларусі. Да той пары, дакуль будзе існаваць вялікадзяржаўная Расея і яе імперская палітыка, датуль будзе ўзнікаць пагроза для беларускай незалежнасці і для Беларускага нацыянальнага існавання. Мы ўсе павінны звярнуць надзвычайную ўвагу на нацыянальнае асветніцтва нашых людзей, і найперш — моладзі. Трэба рыхтаваць грунт для перамогі. Асветніцтва мусяць быць адраджэнцкім. *Тры пазыцыі найперш трэба ўсвядоміць кожнаму беларусу, каб яны сталі ягонай існасцю: галоўны ідэал нацыі — незалежнасць і свабода; галоўная прычына нацыянальнай бяды і несвабоды — рускі імперыялізм; галоўная нацыянальная каштоўнасць — беларуская мова. Бяз мовы нацыя не існуе.*”

3 дакладамі выступілі таксама акадэмік Нацыянальнай Акадэміі Навук Беларусі сп. *Радзім Гарэцкі*, доктар гістарычных навук сп. *Анатоль Грыцкевіч*, кандыдат гістарычных навук, старшыня ТБМ сп. *Алег Трусаў*, сябры Кансэрватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ: кандыдат гістарычных навук *Лявон Несьцяжчук*, кандыдат юрыдычных навук сп. *Валеры Сідарчук*, кандыдат філялягічных навук *Валянціна Мароз*, кандыдат гістарычных навук сп. *Эдвард Зайкоўскі*, гісторык сп. *Анатоль Крыварот*, дэпутат Вярхоўнага Савета XII-га склікання эканаміст сп. *Мікола Крыжаноўскі*, мастацтвазнаўца сп. *Валеры Буйвал*, намеснік старшыні Партыі БНФ і БНФ „Адраджэнне” эканаміст сп. *Юры Беленькі*, інжынер-праграміст *Сяргей Папкоў*, кандыдат педагагічных навук дацэнт *Уладзімер Старчанка*.

У дакладах былі разгледжаныя тэмы гісторыі Беларускага Адраджэння, БНР, розныя аспекты эканомікі, права, культуры, літаратуры. Усе выступы гаварылі пра жыццядайнасць ідэяў Беларускай Народнай Рэспублікі, актуальнасць гэтай вялікай падзеі нашай гісторыі.

Канфэрэнцыя скончылася сьпяваннем гімну „*Мы выйдзем ічыльнымі радамі*”.

Даклады, прачытаныя на Канфэрэнцыі, мяркуецца аддрукаваць асобнай брашурай.

Валеры БУЙВАЛ, прэс-сакратар БНФ

84 ГАДЫ БНР

3 нагоды 84-й гадавіны Беларускай Народнай Рэспублікі Народны Фронт „Адраджэнне” і Кансэрватыўна-Хрысціянская Партыя — БНФ прынялі спецыяльную заяву, дзе сказана:

„Тысячагадовая гісторыя Беларускай дзяржавы мае шэраг яркіх старонак, у якіх адностравалася веліч нашага народу, ягоная стваральная энэргія, імкненне да волі і цывілізаванага жыцця. Абвешчэнне незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі 25 Сакавіка 1918 года — адна з гэтых старонак. Скончылася ноч варварскай расейскай акупацыі. Над нашай Беларусіяй зазьзяла раница свабоды. Разам зь іншымі эўрапейскімі народамі беларусы распачалі справу нацыянальнага і дзяржаўнага адраджэння на руінах фэадальных імперыяў. Чэхам, палякам, венграм, летувісам і шэрагу іншых вызваленых народаў удалося пераадолець імперскі супраціў і пайсці дарогай самастойнага разьвіцця. Беларусам, як і шэрагу народаў кананочай расейскай імперыі, лёс наканаваў прайсці праз пакуты расейска-большавіцкага рабства.

Дзень Незалежнасці — 2002. Менск.

* * *

Навука 1918 года актуальная для сённяшняга этапу існавання Беларусі. Досьвед адраджэнцаў БНР узбагачаў адраджэнцаў-фронтаўцаў у 1991 годзе, калі пахіснулася і пачала развальвацца савецка-расейская імперыя і была абвешчана незалежная Рэспубліка Беларусь. Гэтая навука дзейная й цяпер, калі рэжым расейскага КГБ-ФСБ разгортвае рэстаўрацыю сваёй імперыі ў былых межах. Асноўны вывад з Адраджэння 1918 года — незалежнасць і свабоду сваёй дзяржавы трэба мацаваць і бараніць. Галоўная зброя абароны — *Беларуская Салідарнасць*, гэта значыць згуртаванасць беларусаў, узаемападтрымка, разуменне нашых нацыянальных інтарэсаў і вера ў нашу нацыянальную перспэктыву. У 1918 і ў 1991 гадах беларускія адраджэнцы заявілі ўсяму сьвету: „*Мы, беларуы, — з’ўрапейскі народ, Беларусь — наша дзяржава!*” Мы заяўляем гэта і сёння.

Мы бачым, як антыбеларускі рэжым, забытаўшыся ў прадажніцкім паслугаванні Маскве, загнаў Беларусь ў міжнародную ізаляцыю, эканамічны і палітычны тупік. Зрадніцкая, „прагматычная” палітыка лукашызму і неад’емнай ад яго „аб’яднанай” намэнклятурнай апазыцыі вядзе іх ад аднаго правалу да другога.

Беларусь трэба бараніць нам, беларусам-адраджэнцам, каму дарагая беларуская мова і культура, каго натхняе вялікі гістарычны досьвед Беларускай Народнай Рэспублікі. Відавочна, што моладзь душой не прымае лукашызм, грантавую псэўдаапазыцыю і крымінальную Расею. Наша задача — дапамагчы далучыцца маладому пакаленьню да ідэалаў БНР, да барацьбы за нацыянальную будучыню. Мужнае змаганьне моладзі Малдовы за сваю мову, культуру і дзяржаву павінна служыць прыкладам для маладых беларусаў.

Слава адраджэнцам 1918 году! Жыве Беларусь!

17 сакавіка 2002 г.

ШЛЯХ АДРАДЖЭННЯ

Адраджэньне — гэта ідэалёгія *Беларускага Нацыянальна-Вызвольнага Руху*, які ставіў задачу вярнуць незалежнасць Беларусі і стварыць Беларускаю нацыянальную дзяржаву. Пачатак гэтай ідэалёгіі сягае ў сярэдзіну XIX стагоддзя. Ён звязаны з творчай і грамадзкай дзейнасцю *Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча* і потым — з паўстаньнем пад кіраўніцтвам *Кастуся Каліноўскага*.

Погляды і рух беларускага Адраджэння сфармаваліся як сістэмная палітычная зьява ў самым пачатку XX-га стагоддзя, пасля стварэння беларускай палітычнай партыі Адраджэння, якой стала *Беларуская Сацыялістычная Грамада*. Беларускае Адраджэньне, асабліва пасля расейскай рэвалюцыі 1905 года, развівалася ў рэчывы палітычнага незалежніцкага руху і ў форме нацыянальна-культурнага асьветніцтва.

Самым галоўным гістарычным вынікам беларускага Адраджэння было аб’яўленьне незалежнасці Беларусі, арганізацыя Беларускай незалежнай дзяржавы і стварэньне дзяржаўнай улады (ворганаў кіравання). Першасны цыкл рэалізацыі нацыянальнай ідэі і сцвярджэння беларускай нацыі паспяхова адбыўся ў 1918 годзе. Наступным этапам павінна была стацца нацыянальная стабілізацыя Беларускай дзяржавы і беларускага грамадства. Гэтага якраз не дазволілі ажыццявіць абставіны. Дзяржаўнасць пад акупацыяй існавала ў вельмі дэфармаванай форме і, практычна, не развівалася, бо не было незалежнасці.

У першыя дзесяцігоддзі руска-бальшавіцкай акупацыі беларускае Адраджэньне было, практычна, разгромленае, а ягоныя дзеячы, ў большасці, — фізычна ліквідаваныя. Адбывалася расправа зь беларускім народам, генацыд і знішчэньне, практыкаваліся пачварныя зьявы. Нават мову беларускую (фактычна, забароненую) імкнуліся разбурыць і перарабіць пад расейскую акупацыйнымі дэкрэтамі.

У становішчы генацыду любая перамена, што адхіляла б прычыну генацыду, выглядала б лепшай. Такім парадоксам стала Другая Сусветная вайна, зьмена акупацыі. Беларускі рух адрадзіўся, перажываў пэрыяд уздыму, моладзь гатовая была змагацца за свабоду і незалежнасць Бацькаўшчыны. Але перспэктывы барацьбы былі мрочнымі, бо ўсё вырашалі акупанты, і змагацца прыходзілася на два бакі. Беларусы не паспелі сабраць вялікай вайскавай сілы і заняць самастойнае месца ў тэатры ваенных дзеянняў. Але галоўным палітычным чыннікам для беларусаў, які вызначаў палітычныя паводзіны (асабліва ў канцы вайны) быў чыннік існавання Рады БНР, факт арганізацыі Беларускай дзяржаўнасці ў 1918 годзе і падтрымка ідэалёгіі нацыянальнай дзяржаўнасці.

У другой палове 40-х гадоў была адноўлена дзейнасць Рады БНР (якая часова прыпынілася пасля сьмерці Прэзыдэнта *Васіля Захаркі*). Пытаньне беларускай свабоды, незалежнасці і вызвалення з-пад камуна-савецкай акупацыі зноў паўстала на ўсю моц у сфэры антысавецкай эміграцыйнай палітыкі. Прысутнасць *Рады БНР* у пасляваеннай палітыцы стала істотным чыннікам удзелу беларускіх эміграцыйных колаў у халоднай вайне з Савецкім саюзам.

Ідэі Беларускай дзяржаўнасці, свабоды і незалежнасці, дзяржаўныя сымвалы — *Бел-Чырвоная-Белы Сьцяг, гэрб Пагоня і гімн („Мы выйдзем шчыльнымі радамі”)* — рэальна жылі толькі ў эміграцыі. У падсавецкай Беларусі яны былі, практычна, поўнасьцю задушаны і не выходзілі на паверхню з глыбокага падполья. Складвалася ўражаньне, што беларуская нацыя ўжо не існуе, і ўсё грамадства ператворана ў савецкі канглямэрат.

Аднак з крызісам камунізму, які пачаў інтэнсіўна праяўляцца ў 80-х гадах, зноў узніклі ідэі беларускага Адраджэння, прычым у форме, у

распрацоўках, у ідэалах і сымвалах *Беларускай Народнай Рэспублікі*.

Гэта ёсць ілюстрацыя таго, што ідэі свабоды і незалежнасці — незнішчальныя, бо зыходзяць з аб'ектыўнай неабходнасці развіцця нацыянальнага грамадства. Але істотна тое, што гэтыя ідэі былі ўжо сфармуляваныя, абгрунтаваныя і гістарычна рэалізаваныя, сталі чыннікам змаганьня супраць нацыянальнага ўціску і савецкай акупацыі. Новым беларускім адраджэнцам, новаму пакаленьню ўжо ня трэба было сьвярджаць тое, што сьверджана раней, абгрунтоўваць тое, што было абгрунтавана. За вяртаньне дасягнутага трэба было змагацца, Беларускі Сьцяг трэба было ўзяць, Беларускі гімн — спяваць. Але гэта ўсё ўжо існавала, гэта ўсё ўжо было.

Больш таго, дзякуючы стварэньню *Ўрада БНР* і аб'яўленьню незалежнасці Беларусі, расейскія бальшавікі вымушаныя былі пагадзіцца на стварэньне марыянэткавай дзяржавы БССР з фіктыўным суверэнітэтам і самастойнасьцю, але з рэальнымі ўрадавымі і ўпраўленчымі структурамі, якія былі, па сутнасьці, каляніяльнай адміністрацыяй, але, тым ня менш, грамадства мела сістэму арганізацыі па ўзору дзяржаўнага кіраваньня. Гэта аблегчыла вяртаньне незалежнасці (хоць і ўскладніла далейшыя дачыненні).

Такім чынам, за ўсімі паваротнымі момантамі нашай цяпершчыны на шляху да дзяржаўнай незалежнасці стаіць чыннік — **25 Сакавіка**, існаваньне *Рады БНР* і ідэалаў *Беларускай Народнай Рэспублікі*.

Ідэалы *БНР* застануцца істотнымі і актуальнымі заўсёды, пакуль будучь існаваць беларусы і дзяржава Беларусь. Бо Беларуская нацыянальная дзяржава ёсць першасны і найвялікшы ідэал, які фармальна быў рэалізаваны ў 1918 годзе. Толькі валодаючы дзяржаўнай незалежнасьцю і нацыянальнай свабодай можна было казаць пра ўсё астатняе: становішча чалавека, дэмакратыю, законы, культуру, асьвету ды эканоміку. Ня будучы гаспадаром над сабой і ў сваім краі, народ ня можа рэалізаваць сваіх магчымасьцяў; і ўсе размовы пра *наступнае* без дасягненьня *першаснага* — нерэальныя.

Дзяржаўная незалежнасць і нацыянальная свабода ёсць першым пытаньнем і галоўнай задачай ідэалёгіі Беларускага Адраджэньня, сутнасьцю Беларускай Нацыянальнай Ідэі.

Аднак галоўная задача Адраджэньня не была да канца рэалізаваная ў беларускай палітыцы і, адпаведна, — слаба замацаваная ў грамадзкай сьведомасьці народа ў той час, калі завяршаўся працэс утварэньня нацыяў і нацыянальных дзяржаваў. Савецкая акупацыя і цяперашні ўнутраны прарасейскі акупацыйны рэжым затармазілі развіцьцё і рэалізацыю тых працэсаў, якія закончыліся ў Эўропе ў першай чвэрці XX-га стагоддзя.

Але нацыя ня можа абмінуць заканамернасьці і пераскочыць праз нейкі абавязковы этап развіцця. Таму доўга змагаючыся за свабоду і незалежнасць, кожнае новае пакаленьне беларусаў зноў і зноў зьвяртаецца да нацыянальных праблемаў Адраджэньня, каб вырашыць задачы стогадовай даўніны.

Ня могуць абмінуць затарможанага і не завершанага раней, нацыя імкнецца дарабіць усё ў іншым часе, *разьвіваючыся паскорана*, узнаўляючы паспешна этапы і структуру праўдзівага развіцця. Цяжкасьць абавязковага паскарэньня, якое разьвіваецца ў пазьнейшым часе, заключаецца, перш за ўсё, у тым, што сусьветная супольнасьць, суседзі існуюць ужо ў іншым вымярэнні і вырашаюць іншыя грамадзкія задачы. У такіх умовах зьніжаецца міжнародная салідарнасьць з запозьненым нацыянальна-дэмакратычным рухам і, што найгоршае, — частка грамадства перастае разумець актуальнасьць духоўных праблемаў нацыі, імкнецца ўключыцца ў вырашэньне сучасных цывілізацыйных задачаў у чужой форме, не разумеючы, што вырашыць іх немагчыма, не зрабіўшы папярэдняга, не стварыўшы неабходных умоваў для развіцця нацыі.

Калі мы вернемся ў думках на 10 гадоў раней, то ўбачым, што з усіх нашых суседзяў, якія вызваліліся ад савецкай акупацыі (Польшча, Летува, Латвія, Расея, Украіна), Беларусь мела найлепшыя эканамічныя і патэнцыяльныя стартавыя магчымасьці. Прамаскоўская дыктатура, мафійнае і рэліктавае гаспадарэньне заповолілі развіцьцё Беларусі,

выклікалі страшэнныя страты. Цяпер у сістэме палітыкі, эканомікі, па ўзроўню сацыяльных прывілеяў і па жыцьцёвым узроўні Беларусь не стасуецца са сваімі суседзьмі і нібы апусьцілася на дно глыбокай ямы. Але каб вылезці з гэтай ямы, беларускае грамадства абавязкова павінна будзе вырашыць тыя нацыянальныя праблемы развіцця і арганізацыі нацыі, якія не ўдалося вырашыць у 1905-м, 1918-м, 1920-м, 1991-м гадах. Прыдзецца паскорана адрабіць тое, што не далася нам зрабіць сто гадоў таму. Такая ёсць дыялектыка развіцця нацыянальнага грамадства і нацыянальнай ідэі.

Ідэалёгія беларускага Адраджэньня зьяўляецца прывілеяванай у беларускай палітыцы. Толькі яна можа прывесці да рэалізацыі ідэі незалежнасці, свабоды і дэмакратыі. Па-сапраўднаму толькі нацыянальнае Адраджэньне і ёсць беларускай палітыкай. Усё астатняе — пабочнае, хоць можа і супадаць у нейкіх сферах і на нейкіх этапах зь беларускім Адраджэньнем.

* * *

На працягу больш чым стогадовай гісторыі беларускага Адраджэньня праціўнікі Беларускай дзяржавы і незалежнасці ўсімі спосабамі змагаліся з нацыянальнай ідэяй. Канцэпцыяў супрацьпастаўленьня было некалькі і рознага ўзроўню. Найбольш сур'ёзнымі і разбуральнымі былі канцэпцыі „заходнерусізму”, „савецызму” 20-40-х гадоў і, пачынаючы з сярэдзіны 50-х і да канца СССР, — „савецкага інтэрнацыяналізму”. На заходніх землях Беларусі, захопленых Польшчай у 1921-1939-х гадах, узьнікла адзіная акупацыйная канцэпцыя палянізацыі беларускага насельніцтва.

Цяперашні прамаскоўскі рэжым ня мае вырабленай ідэалёгіі і праводзіць грубую палітыку задушэньня ўсяго беларускага, накіраваную ў канцовым выглядзе на ліквідацыю Беларускай дзяржавы і ўключэньне нашай нацыянальнай тэрыторыі ў склад Расеі.

Больш падступную і казуістычную сістэму змаганьня зь беларускім нацыянальным Адраджэньнем выставіў у Беларусі заходні лібэралізм. Гэта разрэкламаваная ў 90-х гадах лібэральная дактрына прывілеяванай правоў чалавека над нацыянальнай свабодой і суверэнітэтам народа. У цэлым, гэтая канцэпцыя мае шмат станоўчага і прыцягальнага ў сваім зьмесьце, але, даведзеная лібэралам да абсурду, яна не вытрымлівае крытыкі. І сапраўды, пра якія „правы чалавека” можна гаварыць пад акупацыйнай? Страціўшы незалежнасць і свабоду, народ траціць і свае правы. Так што прывілеятэт не ў „правах”, а ў незалежнасці і свабодзе. Нічога няма ў беларускай палітыцы вышэйшага, важнейшага і разумнейшага за народную ідэалёгію нацыянальнага Адраджэньня.

Пасьля бамбаваньня Сэрбіі, Афганістану і зьдачы Чачэніі на зьнішчэньне расейскім дзяржаўным тэарыстам, усё ўбачылі, што дактрына прывілеяванай „правоў чалавека” грэшчыць дэмагогіяй і без супраціву ўлягае палітычным інтарэсам вялікіх дзяржаваў.

Міжнародны скрайні лібэралізм у эканоміцы ставіцца варожа да нацыянальнага Адраджэньня, дзейнасьці хрысьціянскіх, народных, кансэрватыўных партыяў, якія стараюцца ўмацаваць нацыянальную дзяржаву, культуру, маральныя традыцыі і грамадства. Для міжнароднага фінансвага бізнэсу патрэбныя краіны бязь межаў і нацыянальных інтарэсаў, так зьнае „адкрытае грамадства”, каб лёгка было ў яго пранікнуць і падпарадкаваць эканоміку сваёй фінансавай сістэме. Нацыянальная дзяржава, краіна-айчына, якая грунтуецца на нацыянальнай ідэі, будзе супраціўляцца залежнасьці і захопу нацыянальнай эканомікі сусьветным фінансавым капіталам. Таму заходні лібэралізм змагаецца з нацыянальнымі рухамі і хрысьціянскай палітыкай, абпіраецца пры гэтым на касмапалітычную дактрыну „правоў чалавека” ў сваіх інтарэсах.

Трэба сказаць, што ў лібэральных партыях на Захадзе ніколі не зьбіраліся лепшыя людзі, хутчэй наадварот. Тым часам Эўропа цяпер моцна паружавела, практычна, усюды кіруюць сацыял-дэмакраты, сацыялісты, камуністы і ўвогуле — левыя. Гэта ёсць спажыўчае асяроддзе для лібэралізму ў культуры, этыцы і маралі, што прыводзіць да

маральнай дэградацыі грамадства. Бо лібэралізм у культуры і ў маральных дачыненнях разумее свабоду ў анархічным кшталце: як свабоду граху і скрайняга індывідуалізму, а правы чалавека трактуе як абгрунтаваны права на грэх. За ўсім гэтым стаіць даволі стракатая публіка (ад дзяржаўных дзеячоў і палітыкаў да асацыяльных элементаў), але ўсіх іх аб'ядноўвае непрыхільнасьць да хрысьціянства і нацыянальных каштоўнасьцяў і, у большасьці, — да ўсялякай традыцыйнай нармальнасьці.

У Беларусі гэтакі лібэралізм мае пакуль што яшчэ непрыкметны, наносны і штучны характар, трымаецца, у асноўным, на фінансавай падтрымцы з Захаду. Але разбуральнае ўздзеянне ягонага амаральнага ўплыву на асобных людзей і шкода для беларускага Адраджэньня — ужо відавочныя.

* * *

Спробы размыць беларускае Адраджэньне, перарадзіць яго ці прыстасаваць да абслугоўваньня небеларускіх палітычных інтарэсаў назіраюцца пастаянна як у Беларусі, гэтак і на эміграцыі. Можна адзначыць некалькі стэрэатыпаў у гэтай справе. Напрыклад: „трэба выступаць за незалежнасьць, але ня трэба змагацца за беларускую мову, бо шмат беларусаў гавораць парасейску”. (Тэзіс, дарэчы, тыпова агентурны, калі ён гучэў у партыі Адраджэньня. Тэст на агента.) Ці яшчэ: „за незалежнасьць, але ня трэба выступаць супраць Расеі”; ці напрыклад: „трэба казаць тое, што людзі хочучь чуць і, калі патрэбна, то слухаць, каб узяць уладу, а потым (узяўшы ўладу) праводзіць сваю палітыку”. (Гэта, дарэчы, таксама тэст: на інфантыльнасьць і палітычную няразьвітасьць.) Альбо: „трэба аб'яднацца з намэнклятурай, зь Кебічам”, ці: „супрацоўнічаць з Лукашэнкам” (як прапанаваў адзін мой былы намесьнік па БНФ у 1994 годзе, адразу пасья выбарам) і г.д.

Увесь гэты „інфантылізм”, „ідыятызм” ды „прагматызм” мы ўжо перажылі. Але гэта ня значыць, што такое не паўтараецца.

Апошнім разам прыходзіцца чуць, што традыцыйнае Адраджэньне, маўляў, базуецца на гісторыі, на мінулым, а трэба глядзець у будучыню, праграмаваць Адраджэньне наперад і г.д. (Амаль, як у будаўнікоў камунізму: каб пабудаваць новае, трэба адмовіцца ад старога.) Стварэньне выглед супярэчнасьці там, дзе яе не існуе. Дарэчы, нацыянальная гісторыя (гэтак жа, як нацыянальная мова) ёсьць грунтам і базай нацыянальнага Адраджэньня, прыярытэтам адраджэнскай палітыкі. Іншыя прыкладаў у гісторыі адраджэнскіх рухаў не назіралася. Не было нават выключэньняў.

Аднак як бы ні ўскладнялася ці як бы ня горшала палітычнае становішча на Беларусі, у беларускага Адраджэньня ёсьць грунт, на які яно заўсёды можа стаць абедзьвюма нагамі. Гэты грунт — ідэалы *Беларускай Народнай Рэспублікі*. У 1988 годзе, калі ўтварыўся Беларускі Народны Фронт, акурат гэтак і адбылося. Фронт узяў нацыянальныя сымвалы *БНР* і, крок за крокам, ішоў у сваёй ідэалёгіі да незалежнасьці і суверэннасьці, да дзяржаўнасьці беларускай мовы, да дэмакратыі і рынкавай эканомікі, да свабоды сумленьня і аўтакефальнасьці беларускіх канфэсіяў (разарваных раней чужымі і часовымі ўладамі па сваіх закаморках), да беларускага войска і беларускіх грошай, да праэўрапейскага шляху разьвіцьця.

Гэтыя палітычныя каштоўнасьці былі засвоеныя ў Народным Фронце і актыўнай часткай беларускага грамадства ўжо ў першыя два гады існаваньня БНФ. Як ні дзіўна, найдаўжэй засвойвалася пытаньне, якое павінна б было ўсьвядоміцца першым. Менавіта: што зьяўляецца прычынай нашай несвабоды і нацыянальных няшчасьцяў? Адказ зразумелы раней для кожнага беларускага адраджэнца, для кожнага актывіста *БНР*. Але ў постсавецкім грамадстве ён высьпяваў на Беларусі амаль да сярэдзіны 90-х

гадоў. І, дарэчы, у гэтым найбольш выяўлялася саветызаванасьць, глыбокая дэфармаванасьць беларускага грамадства. Зьяўленьне на вяршыні беларускай улады чалавека з антыбеларускімі поглядамі (што абсалютна неверагодна было б, скажам, у Польшчы ці Летуве), тут было дастаткова абумоўлена якраз разбуранасьцю нацыянальнай канцэпцыі народнага існаваньня, зьніжэньнем нацыянальнай годнасьці беларусаў, збочаным зьместам думак пасьясавецкай супольнасьці.

Бадай што толькі цяпер, калі палітыка рэжыму набыла выразныя прарасейскія і антыбеларускія рысы, для шмат якіх беларусаў (у форме адкрыцьця) стала зразумелай сутнасьць і роля расейскай шавіністычнай палітыкі, накіраванай супраць Беларусі. Да той пары, дакуль будзе існаваць вялікадзяржаўная Расея і яе імперская палітыка, дакуль будзе ўзьнікаць пагроза для беларускай незалежнасьці і для беларускага нацыянальнага існаваньня.

Эліты беларускага грамадства толькі цяпер пачынаюць набліжацца да ўсьвядомленьня гэтай простаі і галоўнай відавочнасьці, зразумелай больш чым сто гадоў таму яшчэ шляхецкім змагарам за свабоду. „Толькі

Віцебск. 84-я ўгодкі БНР.

тады, народзе, зажывеш ішчасьліва, калі маскаля над табой ня будзе!” — пісаў *Кастусь Кальноўскі*.

Прамаўляючы лапідарна, можна сказаць, што толькі тады ёсьць сэнс гаварыць пра свабоду, калі чалавек разумее, што ён несвабодны. Калі ж „у думках выхаваны зморных, ня знае, дзе пяч, дзе студзіць” (*Янка Купала*), то змаганьне за незалежнасьць набыве кшталт бегу на месцы. Перш, чым змагацца, трэба навучыцца правільна думаць, каб барацьба мела сэнс і дасягала выніку. Таму нацыянальнае асьветніцтва мае цяпер найвялікшае значэньне. (І, дарэчы, фронтаўская асьветніцкая праграма *Беларуская Салідарнасьць*.)

Праз асьвету — да свабоды — вось лёзунг усяго эўрапейскага нацыянальнага Адраджэньня ў XIX-м стагоддзі. Нам, беларусам, ня трэба думаць, што цяпер — XXI-е, і ўсе мы ўжо разумныя. Лепш хоць позна, але навучыцца таму, чаму некалі навучылася Эўропа, і чаго не навучыліся ў нас цэлыя пакаленьні, жывучы пад савецкай акупацыяй.

Няма сэнсу беларусам ганарыцца пабочнымі ведамі, скажам, у электроніцы, у эканоміцы ці ў мастацтве, калі няма разуменьня галоўнага: што такое Бацькаўшчына, што такое нацыянальная мова і што ёсьць прычынай няшчасьця Бацькаўшчыны, дзе яе ворагі і дзе яе сябры. Без усьвядомленьня гэтых галоўных паняццяў, пабочныя веды беларуса, разам зь яго талентамі, адукаванасьцю ды „прафэсарствам”, ня пойдучь яму ў карысьць. Ён будзе змушаны прадаць іх за бяспэнак пад чужым рэжымам і памрэ ў галечы ды рабстве, так і не зразумеўшы прычынаў.

Ня можна быць свабодным ад народа і незалежным ад нацыі, калі яна ў бядзе. Ня можна быць вольным ад краіны, калі яна церпіць.

* * *

Школай нацыянальнага асьветніцтва, крыніцай вялікіх і простых ведаў зьяўляецца гісторыя Беларускага Адраджэньня, дзе найбольш яркай

старонкай ёсьць, ізноў жа, утварэнне *Беларускай Народнай Рэспублікі* і потым — змаганьне за яе ідэалы.

Беларускі рух быў моцны сваёй ідэёвасьцю, якая вынікала з духовай элітарнасьці беларускага Адраджэньня. У гэтым — першасная характарыстыка беларускага адраджэнскага руху. Ён ня быў рухам масаў, хоць і абапіраўся на ўсё народ; прытым, на найбольш простыя дэмакратычныя пласты людзей, ідэалізаваў сялянства. Такі рух вымагаў ад ягоных актыўных асобаў, і асабліва ад кіраўнікоў, пасьвячэньня і ахвярнасьці. У гэтым — сакрэт сілы беларускага руху. Аднак чыннік выбранаьці Беларускага Адраджэньня яшчэ не гарантаваў посьпеху. Мы назіралі неверагодныя палітычныя перамогі малымі сіламі ў складаных абставінах і потым — немагчымасьць рэалізаваць дасягнутае з-за слабасьці малых сілаў. Так было ў 1918-м, гэтак сталася ў 1991-м і 1994-м. Рыцарская вайна. Пэрманэнтная *Бітва над Воршай*.

Але гэта правільны, пэрспектыўны, надзейны, наш Беларускі шлях. Тое, што гэта так, пацьвярджае, найперш, Слуцкі Збройны Чын у 1920 годзе, калі на абарону *Беларускай Народнай Рэспублікі* супраць бальшавікоў паўстаў, практычна, бяз зброі ўсё Слуцкі павет. Яшчэ б пару гадоў незалежнага існаваньня *БНР* — і такой, як змагарная Случына, была б уся Беларусь.

Другі прыклад адваротнага кшталту — 1999 год, калі ў асяроддзі *Беларускага Народнага Фронту* група актывістаў публічна адмовілася ад нацыянальнай ідэі і стала на пазыцыі прагматызму, дэкларуючы іншы, прагматычны, не ідэёвы шлях (“нову хвалю”). Скончылася ўсё супрацоўніцтвам з камуна-савецкай намэнклатурай і поўным фіяска, палітычным паражэньнем і туліком.

Іншага шляху ў нацыянальнага Адраджэньня, чым ідэёвасьць нацыянальнага Адраджэньня, у беларускага руху не існуе.

Беларускае Адраджэньне церпіць на выдаткі запозьненасьці зьявы і паскоранасьці працэсу. Заўсёды не хапала крыху часу і сілы, каб рэалізаваць дасягнутае. Заўсёды замалы быў пэрыяд нацыянальнага асьветніцтва. Калі, напрыклад, гераічнымі высілкамі адраджэнцаў у чарговы раз дасягалася незалежнасьць і трэба было б будаваць дзяржаўнасьць, абывацель гэтай дзяржаўнасьці раптам пытаўся: „А зачэ гэту суверэнітэт?” Тады прыходзіў гэтакі самы, як ён, альбо чарговы акупант — і заграбаў уладу. Усё пачыналася спачатку.

Гэтае заганнае кола (калі за геройскай перамогай ідзе абавязковая страта пазыцыі) трэба разарваць. Цяперка, калі беларускае Адраджэньне і ўсе антырэжымныя групы пацярпелі паражэньне пасля сілавой фальсіфікацыі прэзыдэнцкіх выбараў саўчасным рэжымам, мы ўсе павінны зьявляцца надзвычайную ўвагу на нацыянальнае асьветніцтва нашых людзей, і найперш — моладзі. Трэба рыхтаваць грунт для перамогі.

У асьветніцкай праграме дзейнасьці важна ўсё, што спрыяе ўмацаваньню нацыянальнай сьведамасьці беларуса і ўспрыняцьцю ім духоўных каштоўнасьцяў нацыі. Але тут істотна, каб не рабіць непатрэбшчыны, не прымаць пабочнага і негалоўнага — за галоўнае. Калі не прадугледзець прыярытэтаў, галоўных тэмаў і дзеяньняў, тады ўся асьветніцкая справа можа быць змарнаваная, стацца неэфектыўнай і невыніковай.

Асьветніцтва мусіць быць адраджэнцкім. Тры пазыцыі найперш трэба ўсьведаміць кожнаму беларусу, каб яны сталі ягонай існасьцю: галоўны ідэал нацыі — незалежнасьць і свабода, галоўная прычына нацыянальнай бяды і несвабоды — рускі імперыялізм, галоўная нацыянальная каштоўнасьць — беларуская мова. Бяз мовы нацыя не існуе.

Цяпер мусіць паўстаць пытаньне аб новых выбарах прэзыдэнта і адначасна — вельмі нацыянальна-асьветніцкая ды палітычная праца.

Асьветніцкая дзейнасьць у гэтым моманце і ў лепшым варыянце павінна стацца пакліканьнем для ўсіх адукаваных і сьведамых беларускіх інтэлектуалаў. Трэба дапамагчы сабе.

Такія акцыі, як *Беларуская Салідарнасьць* і *Грамадзянства БНР* (прыняцьце сымвалічнага грамадзянства БНР), маглі б найбольш паспрыяць асьветніцкай задачы і вымогам часу, які не павінен быць змарнаваны.

Стагнацыя рэжыму, што сфальшаваў выбары, ня будзе трываць доўга. Праз нейкі час пачнуцца чарговыя зрухі і дрэжжэньне асноў. Рэжым, які ня мае ніякіх ідэяў (хоць бы тыпу чучэ) і трымаецца толькі на Маскве, на старых савецкіх людзях ды страху, — такі рэжым ня мае ні будучыні, ні пэрспектывы. Ужо цяпер Беларусь павінна рыхтавацца да распаду рэжымнай улады, каб свабодна парадзіць сабой, як найлепш.

Зянон ПАЗЬНЯК

(Канфэрэнцыя: Ідэалы БНР і Адраджэньне Беларусі. 84-я гадавіна незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі. 17 сакавіка 2002 г., г. Менск)

ПАВЕДАМЛЕНЬНІ

4 сакавіка ў Віцебску быў асуджаны сп. **Уладзімер Пleshчанка**, сябра *Сойму Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ і Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне”*. Суддзя Чыгуначнага раённага суду **Сьвятлана Туфан** прысудзіла яму штраф у 2 мільёны рублёў (каля 1200 даляраў ЗША, сярэдні двухгадавы заробак цяперашняга беларуса), прызнаўшы яго вінаватым у „арганізацыі несанкцыянаванага пікетаваньня”.

22 студзеня спадар **Пleshчанка** выйшаў у цэнтар Віцебска з плякатам *„Патрабуем новых пазачарговых прэзыдэнцкіх выбараў пад міжнародным пратэктаратам!”*. Летась за ўдзел у мірных акцыях пратэсту сп. Пleshчанка быў аштрафаваны неаднаразова, што склала ў суме 450 мінімальнага заробкаў.

У апошні час дыктатарскі антыбеларускі рэжым праз свае пралукашэнкаўскія арганізацыі (Беларускі фонд міру і г.д.) ня раз заяўляў пра неабходнасьць „пакаеньня і згоды ў нашым грамадзтве”. Дзікія прысуды грамадзянам, якія мірна выказваюць сваю думку, сьведчаць пра цану хлусьлівых заяваў і заклікаў да згоды з боку рэжыму.

13 сакавіка завяршыўся судовы працэс па адміністрацыйнай справе сп. **Уладзімера Плотнікава**, сябра *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ*. У студзені спадару Плотнікаву ўжо прысудзілі штраф у памеры 150 мінімальнага заробкаў „за арганізацыю несанкцыянаванага пікетаваньня ў Курапатах”. Прысуд абаронцу Курапатаў, якога затрымала міліцыя 9-га лістапада летась, быў настолькі абсурдным, што ўдалося дамагчыся перагляду справы ў тым жа судзе Менскага раёну і г. Заслаўе ў новым складзе суда. Супрацоўнікі міліцыі, якія, як заўсёды ў такіх справах, ігралі ролю сьведкаў, не змаглі падаць сьведчаньняў „супрацьпраўных” дзеяньняў спадара Плотнікава. Тым ня менш суддзя **Дзьмітры Грыцьцель** прысудзіў сп.Плотнікаву той жа штраф у памеры 150 мінімальнага заробкаў (парушыўшы ўсе нормы закону і працэсу: даўно мінула 2 месяцы з моманту здзяйсненьня „правапарушэньня”).

Імкнучыся падмануць грамадзтва, улады разгарнулі ў апошні час шумную кампанію па стварэньні „камітэтаў”, „круглых сталоў” і „абмеркаваньняў” праектаў свайго псеўдадэмарыялу ў Курапатах. Афіцыйная прапаганда заклікае да „пакаеньня і згоды”. А ў гэты ж час адбываецца судовая справа над грамадзянінам, які ставіў у Курапатах крыжы, ствараючы Народны Мэмарыял, і бараніў сьвятыню.

16 сакавіка сябры *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* наладзілі талаку ў Курапатах. Фронтаўцы ўпарадкавалі тэрыторыю Мэмарыялу, прыбралі магілы, укапалі 20 вялікіх крыжоў.

30 сакавіка сябры *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* прышлі ў Курапаты на традыцыйную штосуботную талаку. Працавала каля трыццаці чалавек. Добраўпарадкавалі тэрыторыю, прыбралі магілы. Было пастаўлена 40 крыжоў, якія сталіся гарманічнай часткай Народнага Мэмарыялу.

Кожны, каму дарагая памяць пра пакутніцкі шлях народу, пра нашыя ахвяры і нашых продкаў, павінен несці ў Курапаты свой Крыж. *Мэмарыял „Лес Крыжоў”* ня мае патрэбы ў тэарэтызатарскіх разважаньнях розных „камітэтаў па ўраганьні”, за схаластычнай

шырмай якіх хаваецца памкненне спляжыць святую ідэю. Яны дзейнічаюць у хаўрусе з „грамадскімі” арганізацыямі, што існуюць пад дахам спецслужбаў, і збіраюцца накіроўваць свае практы „мэмарыялізацыі” лукашэнкаўскім уладам, — тым самым, якія зьнішчаюць і ганьбяць нацыянальную святыню — Курапаты.

*Прэс-служба Кансэрватыўна-Хрысьціянскай
Партыі — БНФ. Валеры БУЙВАЛ*

РАКА ЧАСУ І БЕЛАРУСКАЯ ІДЭЯ

Яшчэ філэсаф Геракліт гаварыў, што нельга ўвайсьці ў адну і тую ж раку двойчы, бо ўсё цячэ і змяняецца. І змяняецца менавіта ў часе, утвараючы ход гісторыі. Звычайна ход гісторыі апісваецца ў кнігах, напісаных спэцыялістамі, і яго, быццам рух гадзіннікавай стрэлкі, цяжка заўважыць простым вокам. Але бываюць пэрыяды, калі рака часу пачынае вірліва імчацца наперад, бязьлігасна зрываючы ўсё, што паўстае на яе шляху, і, здавалася б, дагэтуль вечнае і непарушнае. І тады ход гісторыі настолькі паскараецца, што становіцца заўважальным простаю воку, пераходзячы нават часам у імклівае мільгаценне.

Майму вельмі ўжо немаладому, скажам так, пакаленьню давялося перажыць такія паскарэньні аж двойчы. У час Другой Сусьветнай вайны, калі страшэнная ваенная паводка на нашых вачах змывала з твару зямлі ня толькі гарады і вёскі, але і цэлыя дзяржавы, захапіўшы у сваё сьмяротнае віраваньне і нас, маладых тады і нявопытных. Шмат каму не ўдалося выплыць... І вось цяпер ізноў закруцілася ўсё і закружылася, так што і берагавых арыентаў ужо не відаць, бо і іх пазносіла. Куды ж гэта нас нясе. І ці можна пераадолець гэту страшную, бурліваю плынь?

Страціўшы марксісцка-ленінскія берагавыя арыентыры, многія сталі па-рознаму ацэньваць гэты імклівы ход падзей. Адны, стаміўшыся ад застою, палічылі яго за доўгачаканае паскарэньне і сталі падграбаць яшчэ, каб было хутчэй. Другія, наадварот, упарта прыгнуўшы галовы, грабуцца з усіх сіл назад, у тое, што было раней, а трэція ўвогуле, не заўважаючы нават, што іх нясе, плывуць абьякава ўніз па цячэньні, ня грэбуючы прыхапіць сабе тое, што праплывае міма і зусім не клапацячыся аб магчымым там наперадзе вадаспадзе...

Усялякае параўнаньне, аднак, як гаворыць вядомая прымаўка, кульгае. Гісторыя соцыяму і яго культуры ідзе не па нейкай (падобнай на нашу раку) простае лініі прагрэсу, а па сінусідальнай крывой, дзе пэрыяды імклівага сасьлізгваньня змяняюцца пэрыядамі ўздыму, калі напрамак яе кіруецца ўжо ня ўніз, а ўгару. І тады наша трывожнае пытаньне (куды ж гэта нас нясе?) пачынае гучаць больш канкрэтна: у якой жа мы фазе разьвіцьця знаходзімся зараз? Альбо (гаворачы шпенгleraўскай метафарай) што ў нас сёньня на двары: лета, восень, а мо’ вясна? Ці, імкліва нясучыся наперад, мы адначасна ўзносімся ўгару, або скочваемся стрымгалоў ўніз?

Сапраўды, за апошнія дзесяць гадоў, нягледзячы на нараканьні нашых прагрэсістаў, мы даволі значна прасунуліся наперад, так бы мовіць, па гарызанталі. А як у адносінах вертыкалі (зразумела, не чыноўніцкай той „вертыкалі”, што зараз усім нам колам стала ў горле)? Ці не занадта мы ссунуліся, спаўзлі ўніз, дорага заплаціўшы за ўяўны ў ва многім прагрэс? Мы пазбавіліся ад імперскага прыгнёту з боку былога „великого и могучего” Савецкага Саюзу і здабылі незалежнасьць і суверэнэтэт.

Гэта сапраўды быў гіганцкі крок наперад, хоць наш „усенародна абраны” адкрыта і настойліва стараецца зараз пазбавіць нас нашай гістарычнай заваёвы. Была безагаворачна дэмансавана камандная роля камуністычнай дзяржавы, што ўмешвалася літаральна ва ўсё, і аб’яўлена (няхай сабе пераважна і на паперы) рыначная форма гаспадараньня. Асоба была вызвалена ад кайданоў крывадушна-двурушніцкай

камуністычнай маралі. І ўсе ўздыкнулі вальней. Наша мастацкая культура пазбавілася ад драбязговага і, па сутнасцы, зьдэклівага кантролю з боку партыйна-чыноўніцкага апарату. Наша духоўнае жыцьцё і грамадзкая думка ськінулі зь сябе, нарэшце, ланцугі „адзінаправільнага” вучэньня Марска-Энгельса-Леніна-Сталіна і атрымалі духоўную свабоду.

Але што атрымалася ўзамен? Зь некалі сьляпой і бяздумнай вераю ў веліч і магутнасьць „Союза нерушимаго” аказалася страчанай і вера ва ўласную незалежную дзяржаўнасьць, і стаў магчымы ганебны, самазабойчы рэфэрэндум, фактычна, супраць уласнага суверэнэтэту, чым зараз і карыстаюцца прамаскоўскія ўлады ў сваім халопскім імкненьні ператварыць Рэспубліку Беларусь у „Северо-Западный край” Расейскай імперыі. На месцы камандна-адміністрацыйнай сістэмы дзяржаўнага кіраваньня гаспадаркай узнікла кірмашавая неразьбярыха зь яе цыннічным прыныпам „не падманеш — не прадасі” і крывавым разбоем паміж паханамі мафіёзных структураў. Разам з камуністычным двурушніцтвам аказалася выкінутай і нармальна чалавечая мараль, што выклікала нечуваную распушту, распад сям’і і — як вынік — катастрафічную разбэшчанасьць падростаючага пакаленьня. Наша мастацтва (як і ўвогуле культура) змушана робіцца цяпер прадажным, як некалі прадракаў яшчэ Адам Сьміт, тэрэтык рыначнай гаспадаркі, які сьцьвярджаў, што ва ўмовах чыстай канкурэнцыі мастацкая культура набывае рысы грамадзкай прастытуцыі.

У нашай філясофіі (замест здаровай, аптымістычнай думкі) пачалі імкліва пашырацца бяздумна-чорная дэструкцыя, ірацыянальны абсурдызм ды пэсымістычнае нявер’е нават у сэнс асабістага існаваньня.

Мы яўна нешта праглядзелі, і ў выніку — выйшла зусім па гаспадарыну Чарнамырэдзіну: хацелі, як лепей, а атрымалася, як заўсёды (а можа, яшчэ й горай). Мы ўзялі ня той кірунак руху, захапіўшыся толькі гарызантальнай лініяй прагрэсу і ськінуўшы з разьліку вертыкаль. І ў выніку не настолькі прасунуліся наперад, колькі спаўзлі ўніз. І скоўзваньне гэтае нарастае. Наперадзе ўжо выразна чутны (калі ўспомніць нашу метафару з ракой) злавесны гул вадаспаду...

Прычынаў такога ўпущэньня некалькі. Па-першае, бальшыня нашых палітыкаў выйшла, як кажуць, з марксавага шынля. Таму адразу ж, як толькі гісторыя дала магчымасьць, яны кінуліся ў эканоміку, зусім паленінску думаючы, што палітыка ёсьць ня што іншае, як канцэнтраваная эканоміка. Былі, аднак, некалі вялікія філэсафы, якія думалі наадварот, што палітыка павінна быць канцэнтраванай маральлю. На гэта мы ўсе неяк зусім забыліся. Сыграў сваю нядобрую ролю і спосаб думаньня, зь якім у нас узяліся за справу рэформаў. Рашуча адкінуўшы быццам бы скампрамэнтаваную марксізмам дыялектыку, прынялі на ўзбраеньне прасьцецкае чорна-белае меркаваньне (тыпу „або-або”), запазычанае з расейскай мэнтальнасьці. (Успомнім хоць бы вядомы верш А.Талстога „Коль рубнуть, так уж сплеча”.)

Раней культывавалася дзяржава — далоў дзяржаву! Раней панавала камандна-адміністрацыйная гаспадараньне — даеш абсалютна стыхійны рынак-кірмаш! І гэтак далей. Тым больш, што калі ўсё дрэннае было на ўсходзе, то й давай нам зараз усё тое, што ёсьць на Захадзе. А там зараз — якраз спажывецкае грамадства зь яго проста-такі культам матэрыяльнага дабрабыту і вельмі скептычнай паставаю да таго, што ўсе мы называем духоўнасьцю. У прастаце душэўнай, гледзячы на тое заходняе багацьце і на іх раўнадушша да духоўных каштоўнасьцяў (ды яшчэ пры нашай цяперашняй галечы) міжвольна нават у самыя сьветлыя галовы закрадаецца думка, што і нам вольна так сёньня трэба: галоўнае, маўляў, — гэта матэрыяльная выгада ды асабістая нажыва. І тады запрацуе („запусьціцца!”) прамысловасьць, ажыве вёска, натхніцца ганарарамі інтэлігенцыя, — і адродзім мы нашу Рэспубліку Беларусь. А пра тое, што зь цяперашнім нашым узроўнем маралі і сьвядомасьці проста ўсё будзе канчаткова раскравдзена і зрабавана, неяк зусім ня думаецца. Камуністы ж менавіта на гэтым набіраюць свае галасы.

Чалавек — гэта такая істота, што перш чым дзейнічаць, заўсёды павінен думаць. З гэтым нават Маркс, як вядома, пагаджаўся, прыводзячы свой прыклад з архітэктарам і пчалой (хоць быў ён бязбожнікам і

матэрыялістам). На тым жа Захадзе цяперашняе іхняе багацьце створана ня толькі пад націскам інстынкту ўласнасьці (як лічаць многія эканамісты — дактары навук). Асновы гэтага багацьця былі закладзеныя ідэяй, і менавіта хрысьціянскай ідэяй, у пратэстанцкім яе ўвасабленьні, хрысьціянскай этыкай, што было пераканаўча даказана ў свой час Максам Вэбэрам і Вэрнарам Зомбартам. Капіталізм таксама меў свой „дух”, сваю ідэю.

Тут нам адразу ж чуюцца скептычныя галасы: гэта мы ўжо праходзілі ў камуністаў, хапала ў іх гэтакіх ідэяў. А тым ня менш, паклаўшы руку на сэрца, наўрад ці хто стане пярэчыць, што і там было напачатку нешта, што прымушала і будаваць, і вучыцца, і нават нядэрэнна часам ваяваць. Не адным ГУЛАГам тое рабілася, быў жа нейкі і (як тады казалі) энтузіязм, ці дакладней, вера. Уся гэтая сумная гісторыя з будоўляй сацыялізму ў Расеі не была ўсё ж такі нейкім толькі сьвядомым падманам або вынікам „жыда-масонскай змовы”. Была ідэя!

Але ўся бяда той няшчаснай ідэі заключалася ў яе абстрактнасьці і ўтапізме, што адразу ж надало ёй зманлівы характар ілюзіі. Нават калі б марксісцкая ідэя была б і абсалютна бездакорнай, трапіўшы ў сацыяльна нясталую яшчэ Расею, яна ўсяроўна прывяла б да таго, што мы ўжо бачылі і бачым.

Справа, аднак, аказалася яшчэ горш. І самы чысты, не сапсаваны, так бы мовіць, бальшавікамі марксізм, насіў на сабе (гаворачы словамі самога Маркса) чорныя радзімыя плямы, якія ў рэчаіснасьці абавязкова набывалі, як меланома, злаякасны характар.

Пра гэта сьведчыць ня толькі гістарычны вопыт, але і самыя гэтыя ідэі. Уся іх віна і бяда заключалася ў тым, што грунтаваліся яны на ваяўнічым атэізме і матэрыялізме, што адразу ж прадвызначала іх сілавы і разбуральны, дэструктыўны ў прынцыпе характар.

Успомнім вядомую (так упадабаную Леніным) формулу: ідэя, авалодаўшы масамі, становіцца сілай. Як гэта выглядае на практыцы, паказаў некалі расейскі скульптар Шадр у сваёй скульптуры „Бульжнік —оружье пролетариата”, на якой выхоўваліся цэлыя пакаленьні савецкай мастацкай моладзі. Адсюль пайшло ўсё: і дыктатура, і клясавая нянавісьць, і ГУЛАГ з Курапатамі, і ўсё гэтакае.

Марксісцкая ідэя ў прынцыпе не магла нічога пабудаваць, бо пры моцным дэструктыўным фактары, яе пазытыўныя мэты былі зусім абстрактнымі і нежыццёвымі: грамадзтва, створанае дзеля адных толькі рабочых, якія ня маюць яшчэ да таго ж і нацыянальнай айчыны, — гэта вельмі нестабільнае грамадзтва, што і паказаў нам лёс Савецкага Саюза, ці ў яшчэ больш жахлівай форме — былая Югаславія.

Югаслаўская трагедыя, зрэшты, можа паўтарыцца і ў Расеі. Асабліва калі ўспомніць няшчасную Чачэнію.

На эўрапейскім Захадзе (ў пэрыяд ягонага ўздыму) ролю штуршковай, так бы мовіць, ідэі адыграла (як ужо было сказана) хрысьціянская этыка, г. зн. рэлігія. І яна разумелася вельмі шырока, уключаючы ў сябе і агульначалавечыя каштоўнасьці, акрэсьленыя яшчэ апосталам Паўлам, і каштоўнасьці нацыянальныя, якія дапаўнялі і асьвятлялі сабою эканамічную дзейнасьць па стварэньні матэрыяльнага багацьця.

Рэфармацыя і Рэнэсанс праходзілі выключна пад лэзунгам нацыянальнай ідэі. Фрыдрых Ліст, пра якога даводзілася ўжо пісаць, увогуле ў паняцьце каштоўнасьці і вытворчай сілы ўключаў ня толькі затрачаную фізічную рабочую сілу, як Маркс, але і палітычны лад, і суверэнэтэт, і маральны фактар, і свабоду думкі, сумленьня і друку, — словам, усё, што мы зараз называем духоўнасьцю. І ўсё гэта аб’ядноўвалася ў яго нацыянальнай ідэі. Ліст і самога Адама Сьміта рэзка крытыкаваў за матэрыялізм і касмапалітызм. Імклівы ўзьлёт перадавых заходніх дзяржаваў якраз і грунтаваўся на нацыянальнай, падмацаванай рэлігіяй ідэі. Шматнацыянальныя імперыі (ня кажучы ўжо аб каляніяльных) паступова распадаліся і зьнікалі, вызваляючы месца нацыянальным дзяржавам.

Увогуле, ідэя ў разьвіцьці грамадзтва адыгрывае куды больш важную ролю, чым тое думалася Марксу. Вядомы амэрыканскі сацыёляг Піцірым Сарокін (пра якога таксама прыходзілася ня раз пісаць) памянёны тут у

пачатку шпенглераўскія метафарычныя вясну, лета і восень акрэсьліваў як своеасаблівыя фазы разьвіцьця грамадзтва і культуры: *ідэальную* (ён ужываў тут, праўда, трохі іншы па гучаньні тэрмін), гэта значыць, фазу ўзьлёту, *інтэгральную* (фаза росквіту) і *энсарную* фазу, пад якой разумеўся спад.

На першай фазе разьвіцьця пераважае, звычайна, ідэальнае над матэрыяльным, на другой — ідэальнае і матэрыяльнае стасуюцца ў гарманічную раўнавагу і, урэшце, трэцяя фаза (фаза заходу, восені, па Шпэнглеру) характарызуецца ўжо перавагаю матэрыяльнага над ідэальным. Гэтая канцэпцыя была ўжо ў Гегеля (ды і Маркс часам не цураўся яе). Менавіта ён напісаў некалі вядомыя словы пра тое, што ў гісторыі ўсё паўтараецца двойчы: спачатку ў трагічнай форме, а ў канцы — ужо ў форме камедыі. (Па такой жа схеме склаўся і лёс Савецкага Саюза.) На пазыцыі той жа канцэпцыі стаяў, зрэшты, у выкладаньні эстэтыкі і тэорыі культуры на філясофскім факультэце БДУ ледзьве ні 30 гадоў і аўтар гэтых радкоў (што, праўда, скончылася для яго выгнаньнем з унівэрсытэту).

І вось сёньня, думаецца, канцэпцыя тая можа нам зноў дапамагчы. Нездарма ж Эвангелье ад Яна пачынаецца славутымі словамі: „*En arche en ho Logos*” (У пачатку — было Слова). У старагрэчаскай мове слова „Логас” абазначала якраз і думку.

Калі мы хочам прыпыніць імклівае зьніжэньне, амаль што пікіраваньне нашага грамадзкага самалёту, і прымусяць яго ляцець у вышыню, гэта значыць, калі сапраўды намерваемся адраджаць нашу краіну і яе нацыянальную культуру (а да культуры належыць ня толькі мова і мастацтва, але і эканоміка, і нават сама дзяржава), трэба зноў адшукаць адпаведную гэтай задачы і дастаткова магутную ідэю.

Гэтакая ідэя ўжо ёсьць. Гэта Беларускай ідэя. Яна мае комплексны характар, і таму вельмі багатая на зьмест. Яна ўключае ў сябе ня толькі агульначалавечыя духоўныя каштоўнасьці, але і каштоўнасьці рэлігійныя, ставіць асноўным, вечным і непарушным арыентаграм вобраз Бога.

У той жа час нацыянальная ідэя, менавіта як Беларускай ідэя, мае не абстрактны, а канкрэтны характар, заключае ў сабе ўсё, што вызначае нацыю, пачынаючы ад яе матэрыяльнай культуры і канчаючы культурай духоўнай: мовай, мастацтвам, філясофіяй і хрысьціянскай рэлігіяй.

Беларуская ідэя павінна стаць як бы фокусам (зьбегам праменьняў) беларускай нацыянальнай самасьвядомасьці. Беларускай ідэя прадугледжвае пэўны характар свайго носьбіта — грамадзяніна Рэспублікі Беларусь — менавіта, як грамадзяніна незалежнай дзяржавы, бо суверэнэтэт, як рэальнасьць самасьвядомасьці народа, уваходзіць у зьмест паняцьця нацыянальнай культуры.

Пішучы гэтыя радкі, чую насамешлівыя горкія пярэчаньні распачных людзей: пра якую ідэю, маўляў, тут можа быць гаворка, калі наш бедны затурканы народ, як біблейскі Ісаў, за сачывічную поліўку хоць бы і ўяўнай эканамічнай выгады гатовы аддаць і гонар, і сваё нацыянальнае першародзтва? Пра гэта сьведчыць, напрыклад, нядаўні ганебны „рэфэрэндум”. І цяпер, калі яго ўжо адкрыта хочуць загнаць у ранейшае імперскае стойла, ён (зусім як у расейскага паэта Пушкіна) па-ранейшаму „безмолвствует” (маўчыць).

Гэта сапраўды надае Беларускай ідэі і яе прыхільнікам пэўны арэол трагічнасьці, але трагічнасьці, як заўсёды, аптымістычнай (не забудзем гегелеўскага разуменьня трагічнага!). У жахлівую эпоху позьняга Рыму, якая са зьдзіўляючай дакладнасьцю нагадвае нашыя часы, Хрыстос са сваімі апосталамі таксама быў у амаль што поўнай адзіноце, і той самы народ, за які ён ішоў на крыж, крычаў Пілату: „Укрыжуй яго!”. Нездарма ж у Эвангельлі ўжываецца слова „охлас”, замест годнага слова „дэмас”. (Кірыл і Мяфодзій пераклалі тое слова „охлас” як „народ”, і ў славянскім эвангельскім тэксьце гэты горкі нюанс зьнік.) Тым ня менш, Хрысьціянская ідэя перамагла, і перамагла, менавіта, духам. Краіны Эўропы ў выніку ўзьняліся на наступны віток сваёй гісторыі. Зрэшты, і зараз на Захадзе гэтая ідэя адраджаецца ў філясофіі нэатамізму і палітычна дзейнічае ўжо ў прынцыпах хрысьціянскай дэмакратыі, ажыўляючы сабой і эканоміку.

Хрысьціянская ідэя ёсьць сэнсоўная ідэя, а не ўсялякага роду модныя зараз постмадэрнізм, дэканструктывізм і абсурдызм, гэтыя злавесныя прадвесьнікі канчатковай духоўнай сьмерці. Адносна нядаўнім красамоўным прыкладам народнага ўзьлёту можа быць Нямецчына, узятая з пасьляваенных руінаў хрысьціянскімі дэмакратамі*, на чале зь Людзьвігам Эрхардам.

Менавіта Беларускае ідэя (якая ўключае ў сябе і хрысьціянскія ідэалы) верне, думаецца, нашаму народу знікаючую сёньня духоўнасьць, абудзіўшы ягоную самасьвядомасьць і надаўшы неабходны стымул для руху наперад і ўверх, як і павінна быць, калі народ перажывае сваё сапраўднае Адраджэньне. І калі зноў перайсьці на мову метафорыкі, то больш прыгодным ажакацца тут параўнаньне ўжо не з ракой, а з тым жа самалётам. Беларускае ідэя якраз і зьявіцца той магутнай пад'ёмнай сілай, што выявіць яго з жахлівага „піке“ і дасьць магчымасьць узяцца за утару. Менавіта яна, а ня сквапная прагнасьць да ўласнай нажывы. Бо ня хлебам толькі жыве чалавек. А тым больш, усеагульны чалавек — народ.

Мікола КРУКОЎСКИ

доктар філясофскіх навук, прафэсар

г. Менск

* На працягу апошніх 5-6 гадоў (з прыходам да ўлады левых) у Нямецчыне адбываюцца адваротныя працэсы. Інвазія агрэсыўнага лібэрал-наскудзтва і распад маральных каштоўнасьцяў культуры распаўсюджаюцца хуткімі тэмпамі. Нямецчына на вачах ператвараецца ў найбольш маральна разбэшчаны анклаў Заходняй Эўропы. (*інфарм. рэд.*)

ЗАЦЕМКІ

У будынку Галоўпаштамта Беларускай сталіцы нестарая жанчына сярэднестатыстычнага інтэлігентнага выгляду зьвяртаецца з просьбаю:

— Дайте копечку на пропитание.

— У нас так ня просяць. Вы, відаць, з Расеі.

Пасьля заміначкі:

— Нет, из Чечни.

Можна, як кажуць, пакінуць без камэнтару. Але ж рупіць паразважаць пра такія важныя нам, сучасным беларусам, аспэкты. Першае: набрыдзь спадзяецца, што ў нашым так званым „рускоязычным“ асяроддзі растворуцца-прыжывецца, як свая. Гэта ёсьць тыповая праява расейскай акупацыйнай псыхалёгіі: практыка шавінісцкіх наскокаў на нас пад маркаю „старшых братьев“ спарадзіла ў ломпэнізаванага расейскага насельніцтва надзею, што зь беларусаў можна добра пацягнуць і пад маркаю „казанскай сіраты“.

Але ж іх адразу відаць. Беларус ня будзе сьпяшацца са словам „дайце“, „дай“. Паперадзе ён скажа: „Прашу“.

Беларус у нястачы не дадумаецца падлоўліваць людзей каля вокнаў абмену валюты, як тое робіць наезная расейка; ён прытуліцца ў сьціпленым месцы.

Беларус, баючыся ўзяць грэх на душу, ня будзе перакідвацца ў каго хочаш — абы падалі. Падумалася: анідзе па нашай краіне не сустрэла нават п'яніцу, хто падробліваўся б, напрыклад, пад чарнобыльца. А тут — такая пераарыентацыя: я не расейка, я — чачэнка.

Аказваецца, ведаюць, на каго разьлічваюць.

Валянціна МАРОЗ

1918 ГОД — ВЯСНА НАРОДАЎ

Традыцыйна ў гісторыяграфіі тэрмін „Вясна Народаў“ ужываецца датычна эўрапейскіх падзеяў 1848-49 гадоў, рэвалюцыйнага ўздыму народаў, сапраўды апагэю XIX стагоддзя. Але ў прыродзе за вясной наступае лета, цараваньне сонца. А Вясна Народаў 1848-49 гг. скончылася катастрофай і змрочнай рэакцыяй, паразай нацыянальна-вызваленчых рэвалюцыяў. Засталіся стаяць на гліняных нагах фэадальныя імперыі. І

хаця сучасьнікі называлі менавіта Асманскую імперыю „хворым чалавекам Эўропы“, такога дыягназу заслугуваў кожны з дынастычных рэліктаў — Расейская, Аўстра-Угорская, Нямецкая імперыі.

Вялікая вайна (так сучасьнікі называлі Першую Сусьветную) 1914-18 гг. выклікала на нашым кантынэнце палітычны катаклізм, маштабы і сілу якога можна суадносіць хіба з эпохай напалеёнаўскіх войнаў. У 1918 г. і на працягу некалькіх наступных гадоў рассыпаліся і сышлі ў нябыт імперскія валадараньні, якія ўтвараліся і існавалі стагоддзямі. Карта Эўропы кардынальна зьмянілася, паўсталі новыя нацыянальныя і шматнацыянальныя дзяржавы, перамогай скончылася барацьба многіх пакаленьняў за свабоду і незалежнасьць. Ня будзе перабольшваньнем казаць пра эпоху Вясны Народаў. Настолькі быў спрэсаваны, поўны падзеяў гістарычны час гэтых трох гадоў. Сымвалічна прагучалі словы лідэра Ірляндзкай рэвалюцыі Майкла Колінза. Калі ў 1921 г. ён зьявіўся са сваімі генэраламі ў Дублінскім замку дзеля ўзьяняцьця ірляндзкага сьцягу, што сымвалізавала канец брытанскай акупацыі, брытанцы заявілі, што, маўляў, не настаў яшчэ вызначаны пратаколам час распачынаць цырымонію. Колінз зірнуў на гадзіннік і сказаў з усмешкай: „Мы чакалі гэты момант васемсот гадоў, пачакаем жа восем хвілін...“ Менавіта перамогай ірляндзкага народу і завершылася Вясна Народаў.

У 1918-21 гг. у Эўропе нарадзілася больш незалежных дзяржаваў, чым за ўсё папярэдняе стагоддзе. У першай палове XIX ст. заваявала незалежнасьць *Грэцыя* і скончылася перамогай *Бэльгійская рэвалюцыя*. У другой палове XIX ст. вызваліліся ад асманскага іга *Баўгарыя*, *Румынія* і *Сэрбія*, узнікла *Італія*, дзе пачалося стварэньне адзінай нацыі ў сучасным сэнсе слова.

Пасьля паразы 1848-49 гг. працэс нацыянальнага адраджэньня ў розных этнасаў разьвіваўся прыкладна ў аднолькавых формах: асьветніцтва, адраджэньне літаратурнай мовы, культурнай і гістарычнай традыцыі. Да 1918 г. нават не фармуляваліся праграмы нацыянальна-дзяржаўнай незалежнасьці. Чэхі, харваты, угорцы, фіны і г.д. бачылі сваю будучыню ў рамках аўтаноміі ў межах існуючых імперыяў. Выключэньне складалі хіба толькі палякі ды ірляндцы, а таксама нешматлікія нацыянальныя групы, якія ўпарта змагаліся за поўную дзяржаўную незалежнасьць. Афіцыйная імперская прапаганда абзывала іх „нацыяналь-радыкалы, бандытамі, тэрарыстамі, экстрэмістамі“ (знаёмка нам сёньня лексіка, ці ня праўда?).

Першым сігналам аб набліжэньні новай эпохі было *нацыянальна-дзяржаўнае вызваленьне Нарвэгіі ў 1905 г.* На рэфэрэндуме па пытаньні выйсця з уніі са Швэцыяй з паўтарамільённага насельніцтва Нарвэгіі толькі 183 асобы прагаласавалі супраць незалежнасьці (!).

Мой любімы эпизод Вясны Народаў нібыта пераказаны Гансам Крысьціянам Андэрсанам. Пасьля паразы кайзэрскай Нямецчыны ў Першай Сусьветнай вайне датчане вырашылі вярнуць ва ўлоньне нацыянальнай дзяржавы некалькі паўднёвых паветаў, захопленых у XIX ст. прусакамі. *Дацкае войска* маршыравала сярод натоўпаў, ахопленых радасцю вызваленьня. Дзеці падносілі кветкі каралю, што ехаў на чале аддзелаў. Людзі танцавалі на вуліцах (стрыманьня, флегматычныя, ураўнаважаньня датчане!).

У паведамленьнях сьведкаў і ўдзельнікаў падзеяў паўстаюць надзіва падобныя карціны моманту абвяшчэньня нацыянальнай дзяржавы ў розных гарадах, у розных кутках Эўропы: на плошчах зьбіраюцца шматтысячныя натоўпы, мора нацыянальных сьцягоў; людзі, знаёмыя і незнаёмыя, абдымаюцца і віншуюць адзін аднаго, сьпяваюць нацыянальныя песні; у храмах ідуць багаслужбы ў падзяку ўсвышннму за дараваную волю. Чаму народы розных традыцыяў, розных паводзінавых стэрэатыпаў так аднолькава рэагавалі на маніфэст аб дзяржаўнай незалежнасьці? А таму — што Воля і Незалежнасьць. Таму што нармальны народ менавіта так рэагуе на вызваленьне ад імперыі.

Аднак, палітых эўрапейскага абнаўленьня намаляваны далёка ня толькі яркімі, сьвяточнымі фарбамі. Вясна Народаў — гэта вялікая драма. Лёс *Беларускай Народнай Рэспублікі* зьяўляецца адным з актаў гэтай хвалоючай драмы. Усё зьмяшалася ў эўрапейскім доме. Румыны прайшлі

фарсаваным маршам і захапілі Будапэшт. Чэхаславацкія легіянеры біліся з угорскімі жаўнерамі на вуліцах славацкіх гарадоў. *Закарпацкія ўкраінцы* заявілі свае прэтэнзіі на незалежнасць, і іх душылі ўгорскія карнікі. Легіянеры Пілсудзкага раззбройвалі нямецкіх жаўнераў, а немцы высаджвалі дэсанты ў Фінляндыі і Эстоніі, каб дапамагчы нацыяналістам бараніцца супраць камуністаў і расейскай агрэсіі etc. etc. Вызначаліся новыя межы, новыя палітычныя хаўрусы і арыентацыі, маладым дзяржавам трэба было абараніцца ад „пралетарскага інтэрнацыяналізму” чырвонай Масквы.

Беларуская рэвалюцыя завяршылася гераічным *Службам Збройным Чынам*. Камэнтатары стварылі вобраз, рамантычны і ўзвыслы, але не адпавядаючы гістарычнай праўдзе: „Яны ішлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына...” Душа не прымае гэтую штучную лірыку. Случакі выступілі на сцэне гісторыі не як гладыятары, яны прадэманстравалі бяспрыкладную палітычную сьпеласць і вайсковае майстэрства. Палкамі камандавалі прафэсійныя вайскоўцы. Панаваў не адчай, а баявы дух. Яны ішлі змагацца і жыць, каб жыла Бацькаўшчына.

Панарама Вясны Народаў дае прыклады ня менш, а можа яшчэ больш складаных сітуацыяў. Так аддзелы балтыйскіх немцаў і расейцаў пад камандай авантурніка Бэрманта захапілі палову Латвіі і Рыгі. Фронт стаў на Дзьвіне. Але латышы адбіліся і вызвалілі сваю краіну. Успомнім „цуд на Вісьле” ў 1920 г., калі палякі ўжо на подступах да Варшавы разьбілі арду Тухачэўскага. Вагі гісторыі хісталіся ў тых гады нечакана і, сапраўды, цудоўным чынам.

Тую Вясну Народаў можна параўнаць толькі з падзеямі канца 1980-х — пачатку 90-х гг. Калі ўвосень 1988 г. мы ўтварылі *Беларускі Народны Фронт „Адраджэньне”*, ішлі на першыя акцыі, пачыналі ўсьведамляць сябе нацыяналістамі і адраджэнцамі, ці маглі мы ўявіць сабе, што ўжо праз год (у выніку, у тым ліку, і нашых дзеянняў) вызваліцца ад камуністычнай заразы і савецка-расейскай акупацыі Чэхаславацкія, Угоршчына, Усходняя Нямецкія, Баўгарыя... Што праз два з паловай гады пачнецца развал саўдзэнні, і будзе абвешчана незалежная *Беларуская Дзяржава?* Народная салідарнасць і паслядоўная барацьба падпарадкавалі сабе гістарычныя тэндэнцыі. Немагчымае стала магчымым.

Беларуская рэвалюцыя мае свой багаты досвед. Наша рэвалюцыя працягваецца. І наперадзе ў нас — перамога.

Валеры БУЙВАЛ

(Даклад прачытаны 17 сакавіка 2002 г. на канфэрэнцыі „Юдэалы БНР і Адраджэньне Беларусі”, арганізаванай Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыяй — БНФ у Менску).

ХРОНІКА ПАРУШЭННЯЎ ПРАВОЎ БЕЛАРУСАЎ

ВЕРАСЕНЬ (2001 г., працяг)

У ноч з 8 на 9 верасня ў штаб-кватэры Горадзенскага аддзялення БНФ супрацоўнікі КГБ па Горадзенскай вобласці ўчынілі ператрус пад выглядам пошуку зброі, наркатыкаў і ўлётак з заклікамі да зьвяржэння існуючага ў Беларусі „канстытуцыйнага ладу”.

9 верасня. Горадня. Супрацоўнікі КГБ затрымалі проста на вуліцы рэдактара „Лагоні” *Міколу Маркевіча*, карэспандэнта *Паўла Малейку* і актывістку *Маладой Грамады Сьвятлану Нех*. Цэлы дзень каля сядзібы БНФ і рэдакцыі „Лагоні” дзяжурылі міліцыянты. КГБ зрабіў ператрус у офісе і допыт *Сяргея Мальчыка*, каардынатора па назіраньню за выбарамі па Горадзеншчыне ад Асамблеі няўрадавых арганізацыяў. Адбыўся ператрус у офісе *Маладой Грамады* і шматгадзінныя допыты гэбістамі *Валянціна Аскіркi*, *Сьвятланы Нех* і *Яўгена Клімава*, якія актыўна ўдзельнічалі ў назіраньні за выбарамі. У Горадні было адключана каля двухсот нумароў тэлефонаў апазыцыйных актывістаў і незалежных назіральнікаў за выбарамі.

9 верасня. У *Баранавічах* і раёне зафіксавалі мноства парушэнняў выбарчага заканадаўства, складзена некалькі соцен актаў пра гэтыя парушэнні. Акты многія камісіі прымаць і рэгістраваць адмаўляліся. На ўчастку №6 пасля заканчэння галасавання высветлілася, што невядома, куды знікла ажно 100 нявыкарыстаных бюлетэняў. Гэта зафіксавалі і міжнародныя назіральнікі ад АБСЭ. Старшыні ўчастковых камісіяў адмаўляліся паказваць назіральнікам копіі выніковых пратаколаў (напрыклад, старшыня Гарадзкой выбарчай камісіі *Міхаіл Якшук*).

10 верасня. Менск. Раніцай супрацоўнікі міліцыі затрымалі намесніка старшыні *Маладога Фронту Аляксея Чарняева* і *Зьміцера Касьяровіча*. Хлопцаў забралі на плошчы Незалежнасці і адвезлі ў Цэнтральнае ўпраўленьне міліцыі.

Старшыню Горадзенскай арганізацыі *Маладога Фронту Вадзіма Саранчукова* затрымалі і зьнялі з цягніка а 7-й раніцы супрацоўнікі КГБ і адканвалявалі ў Горадню ў мясцовае ўпраўленьне КГБ.

10 верасня. Горадня. *Уладзімер Хільмановіч*, каардынатар незалежнага назіраньня па Горадзенскай вобласці, паведаміў: „У дзень выбараў улады не дапусьцілі на ўчасткі дзьве траціны назіральнікаў. Усяго спачатку ў вобласці працавалі 1433 назіральнікі. Увечары 9 верасня і ўначы ўлады адключылі тэлефоны ўсіх структураў, якія займаліся незалежным назіраньнем у Горадні і ў гарадах вобласці, а таксама хатнія тэлефоны каардынатораў, каб немагчыма было атрымаць інфармацыю аб парушэннях з раёнаў і перадаваць яе ў сталіцу”.

У Ленінскім раёне Горадні склалі 200 пратаколаў і заяваў пра розныя парушэнні толькі на чвэрці участкаў гэтага раёну.

10 верасня. Магілёўскія назіральнікі заявілі, што на выбарчыя ўчасткі прыйшло выбаршчыкаў на 130 тысячаў менш, чым зафіксавана ў афіцыйных выбарчых камісіях. Каардынатары адзначылі, што супрацоўнікі камісіяў прымушалі людзей ісьці на датэрміновае галасаваньне, а ягоньмі вынікамі распараджаліся, як хацелі.

Як паведаміла назіральніца Горацкага раёну *Наталья Багашова*, пасля абыходу кватэраў у дзень датэрміновага галасавання, супрацоўнікі камісіі ня сталі дзяліць бюлетэні на тры стосы, а адразу скінулі іх у бок бюлетэняў за А.Лукашэнку.

Больш як 10 назіральнікаў раніцай 9 верасня заўважылі на скрынях пашкоджаныя плэмбы і пячаткі. Назіральнікі канстатавалі і факты галасавання дзячоў камісіі за выбаршчыкаў.

Магілёвец *Іван Жыванок* у другой палове дня прышоў на месца галасавання і ўбачыў, што насупраць ягонага прозьвішча ўжо стаіць подпіс. Не дапамог і ягоны зварот да пракурора.

Значная частка назіральнікаў не змагла пракантраляваць ход выбараў альбо патрапіла ў лік падсудных.

У Шклове назіральнікаў не пусьцілі на ўчасткі нават з журналісцкімі пасьведчаньнямі. Пасля скаргаў каардынатора па назіраньні за выбарамі па Шклоўскаму раёну *Пятруся Мігурскага* на дзеяньні камісіяў, супраць яго распачалі крымінальную справу, абвінавацілі ў перашкодах і фальсіфікацыі галасавання.

Без кантролю за выбарамі засталіся амаль усе выбарчыя ўчасткі Шклоўскага, Бялыніцкага і Клімавіцкага раёнаў.

10 верасня. Віцебскія назіральнікі, чые тэлефоны ў дзень галасавання таксама былі адключаныя, заявілі пра ўсталяваньне дыктатуры Лукашэнкі. Паводле зьвестак, атрыманых назіральнікамі з афіцыйных крыніцаў, былі нават такія ўчасткі, дзе прагаласавалі ўсе 100% выбаршчыкаў, чаго не бывала нават за савецкай уладай.

Усе раённыя каардынатары аднагалосна адзначылі, што назіральнікаў не дапусьцілі наглядзець за працэсам падліку бюлетэняў. Тых назіральнікі, якім усё-ткі ўдалося разглядзець дастаныя са скрыняў бюлетэні, сьведчылі, што шмат на якіх аркушах не было нават знаку, што іх складалі — а бюлетэнь жа немагчыма ўкінуць у скрыню, ня склаўшы.

У Віцебску засьведчылі два выпадкі, калі скрыні для датэрміновага галасавання незаконна ўскрывалі. Адзін зь іх зафіксавала назіральніца *Антаніна Піванос* на ўчастку №2 Першамайскага раёну. Яна адразу

напісала заяву ў пракуратуру ды запрасіла на ўчастак экспертаў-крыміналістаў. Вынікі расследвання гэтай справы нулявыя.

10 верасня. Калі паведамлілі, што выбары „выйграў” Лукашэнка, нямецкі амбасадар у Менску **Вінкельман** запляскаў у далоні.

Верасень. Пінск. Супрацоўнікі міліцыі і КГБ вядуць актыўныя пошукі невядомых маладых асобаў. На будынках школы №3 і кіно „Перамога” неаднаразова зьяўляліся графіці, „зьневажаючыя” гонар Лукашэнкі. Дырэктар школы №3 **М.Калеснік** звярнуўся ў органы КГБ па дапамогу ў пошуках і пакаранні аўтараў графіці.

Бяздарны „прэзыдэнт”, бяздарная „вертыкаль”, бяздарная пэдагогіка, бяздарны дырэктар…

13 верасня. Горадня. Супрацоўнікі пракуратуры Ленінскага раёну — старэйшы сьледчы **Альфрэд Танкевіч** і сьледчы **Алег Кулевіч** — у прысутнасці панятых правялі вобшыск у рэдакцыі газеты „Лагона”. Шукалі рукапісы артыкулаў журнальста **Паўла Мажэйкі** і рукапіс „антыпрэзыдэнцкага” верша, які даслаў у рэдакцыю невядомы аўтар. Верш быў надрукаваны ў „Лагоні” ў двух нумарах (№36 і 37). Абодва нумары былі аддрукаваныя, але ў кіёскі не трапілі: улады арыштавалі ўвесь наклад.

13 верасня з Магілёўскага палітэхнічнага тэхнікуму быў выключаны маладафронтавец **Дзьмітры Букатаў**, а 14-га — сябры „Зубра” **Аляксандар Каліта** і **Сяргей Паікевіч**. Цяпер, калі міфічны „Зубр” рассыпаўся адразу ж па сканчэнні „выбараў”, становіцца зразумела, што спецслужбы проста вывелі нашу юную моладзь пад удар.

15 верасня. Суд горада Барысава аштрафаваў **Анатоля Аскерку** на 20 мінімальных зарплатаў за тое, што 15 жніўня ён удзельнічаў у акцыі „ланцужок неабыхавых людзей”.

18 верасня. Студэнт II-га курсу Беларускай палітэхнічнай акадэміі **Сяргею Герасімовічу** быў назіральнікам на ўчастку на сваім факультэце. У часе выбарчай кампаніі да яго са скаргамі ішлі ўсе студэнты. 18 верасня яго выключылі з Акадэміі. „Да мяне падыходзілі студэнты, гаварылі, што іх прымушаюць галасаваць, пагражаюць, — казаў С.Герасімовіч. — Прыходзіў нават дэкан і пагражаў ім, што калі яны не прагаласуюць зараз жа, то ён выганіць іх і яны вучыцца больш ня будуць. Мы склалі на дэкана акт і аддалі ў камісію і ў пракуратуру.”

Высьветлілася, што на ўчастку, дзе павінен быў назіраць С.Герасімовіч, датэрмінова прагаласавала 72% выбаршчыкаў. Толькі пасля гэтага назіральнікаў дапусьцілі на ўчастак.

19 верасня. У Беларусі пачалася кампанія супраць праціўнікаў Лукашэнкі. Найбольшы ціск і рэпрэсіі з боку ўладаў зазнаюць незалежныя назіральнікі. У Менскай вобласьці, у Магілёве, на Горадзеншчыне і г.д. іх звальняюць з працы, выключаюць з тэхнікумаў і ВНУ, цягнуць на допыты ў КГБ і міліцэйскія пастарункі.

20 верасня. *Курапаты. У дзень „інаўгурацыі”* Лукашэнкі будаўнічыя брыгады Камітэту па аўтамабільных дарогах пры Міністэрстве транспарту і камунікацыяў пачалі высякаць дрэвы ў *Курапатах*, непадалёк ад вялікага *Крыжа Пакуты*, усталяванага ў 1989 г. ў памяць нявінных ахвяраў. Разбуральная апэрацыя праводзіцца пад выглядам „рэканструкцыі калыцавой дарогі” сталіцы. Паводле зьвестак сяброў *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ*, высечка ўжо закрнула 300 магілаў.

20 верасня. Паводле падлікаў незалежнага назіраньня, агулам па краіне ў датэрміновым галасаваньні „прыняло ўдзел” 30%. Аднак гэтая лічба не канчатковая, бо ў многіх сельскіх раёнах (Дубровенскім, Клецкім і інш.) датэрмінова „прагаласавала” больш за 50%. Да 95% гэтых галасоў „было за Лукашэнку”.

Незалежныя назіральнікі зрабілі выснову, што галасаваньне было не сапраўдным, але фарсам.

Прадстаўнікі БГК накіравалі скаргі ў Вярхоўны Суд Беларусі з патрабаваньнем ануляваць вынікі выбараў.

21 верасня. У ходзе прэзыдэнцкіх выбараў назіральнікамі было напісана сотні заяваў у пракуратуру аб парушэньні заканадаўства пра выбары. Вось тыповы адказ: вытрымка зь ліста пракурора Маскоўскага

раёну (ну і назвы!) г.Берасьця назіральнікам ад *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ*. „**В** ходе произведенной проверки прокуратурой Московского района г. Бреста не нашли подтверждения якобы имевшие место факты заполнения избирательных бюллетеней вне кабины для тайного голосования и нахождения в кабине более одного человека. Председатель участковой избирательной комиссии №12 **Жарков С.И.**, его заместитель **Цесюк Н.Н.**, члены избирательной комиссии **Железнякова Н.Н.**, **Климович Н.В.**, **Фурик Н.В.**, будучи вызванными в прокуратуру Московского района г.Бреста, **пояснили, что случаев, указанных на участке не было.**”

21 верасня. Працягваліся разбуральныя працы ў *Курапатах*. Працавалі экскаватары і бульдозеры. Вакол паваленыя і сьпілаваныя дрэвы.

22 верасня. Прадаўжаюцца разбуральныя працы ў *Курапатах*. Адначасна ўзмацняецца супраціўленьне гэтаму з боку фронтаўцаў *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* і ўсіх абураных людзей.

22 верасня двое невядомых учэчары зьбілі рэдактара незалежнай газеты *Шклоўскія навіны Аляксандра Шчарбака* (які зьяўляецца фігурантам па ўзбуджанай напярэдадні прэзыдэнцкіх выбараў крымінальнай справе і абвінавачаны ў антыдзяржаўных дзеяньнях). Нядаўна ў кватэры сп. Шчарбака мясцовая міліцыя правяла вобшук і канфіскавала абсталяваньне, на якім рабілася газета. Відавочная ангажаванасьць улады ў перасьледзе незалежнага журналіста і газеты.

23 верасня больш за 50 сяброў *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* усталевалі крыжы ў *Курапатах*.

24 верасня сёлета пры вяртаньні з Польшчы быў затрыманы берасьцейскімі мытнікамі сп. **Мікалай Анцыповіч**, намесьнік старшыні *Беларускага народнага Фронту* і *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ*. Быў праведзены ператрус ягонага багажа. Мытнікі канфіскавалі 50 асобнікаў часопіса „*Беларускія Ведамасьці*”, які выдаецца *Зянонам Пазьняком* у Варшаве, і таксама 2 асобнікі кнігі *Лірычных вершаў і фатаграфіяў ЗЯНОНА „Глёрыя Патрыя”*. Кіраваў апэрацыяй па канфіскацыі літаратуры, „**якая не подлежит перемещению в Республике Беларусь**” (паводле стылю Мытнага Кодэксу), старэйшы інспэктар мытні **С.В.Кузьміч**. Сп. Анцыповічу было заяўлена, што рашэньне па гэтай справе вынесе адмысловая камісія Берасьцейскага аблвыканкаму, якая займаецца кантрабандным правазам(!).

„*Беларускія Ведамасьці*” лукашэнкаўская мытная затрымлівала і канфіскоўвала ня раз. Але вось каб кніга мастацкіх фота і лірычных вершаў на беларускай мове ў чамадане выкладчыка філясофіі сп. Анцыповіча стала „кантрабандным таварам”, небясьпечным для дзяржаўнага ладу, — такога яшчэ не было.

Безумоўна, такая рэакцыя прадстаўнікоў уладаў звязаная з загадам не дапускаць у нашу краіну ўсё, што звязана зь імем і дзейнасьцю *Зянона Пазьняка*. Мы становімся сьведкамі вяртаньня дзікай традыцыі часоў савецкага рэжыму, калі нашае грамадзтва ізалявалася ўладамі ад шэрагу мастацкіх твораў і культурных зьяваў.

24 верасня. *Курапаты*. Сябры *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* і маладафронтаўцы наладзілі акцыю пратэсту супраць разбураўня *Курапатаў* і будаўніцтва дарогі праз мэмарыял.

25 верасня. Менск. Управа Сойму *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ* паўторна даслала ліст (першы — ад 7 жніўня) у Савет міністраў з прапановай улічыць грамадзкую думку, Закон і здаровы сэнс і спыніць будаўніцтва аўтастрады праз *Курапаты*.

28 верасня рабочыя Менскага трактарнага заводу на ўласнай скуру спазналі закон дыялектыкі, а менавіта: матэрыя зь нічога не ўзьнікае, яна толькі пераходзіць з аднаго стану ў другі. Мільярды рублёў, змарнаваныя на лукашэнкаўскае шоў Дажынкі-2001 ў Мазыры, былі папросту недаплочаныя рабочым і служачым. 28 верасня, не атрымаўшы заробак, рабочыя МТЗ выйшлі па-за тэрыторыю прадпрыемства і перагардзілі рух транспарту на вуліцы. Яны патрабавалі, каб да іх звярнуўся дырэктар. Але той гуляў на дажынках у Мазыры.

Верасень. У судзе Ленінскага раёну *Берасьця* суддзя **А.Рэўцкі** асудзіў **Паліну Панасюк** на 5 сутак арышту за „парушэньне парадку правядзеньня мітынгаў і пікетаў”. Віна маладой дзяўчыны была ў тым, што 19 жніўня яна раздавала ў Берасьці газету „*Наша Свабода*” і „выказвала свае адмоўныя адносіны да абраньня прэзыдэнтам А.Лукашэнка”.

Верасень. Улады *Сьветлагорска на Гомельчыне* вырашылі зачыніць філію Нацыянальнага дзяржаўнага гуманітарнага ліцэя імя *Якуба Коласа*. Згодна з загадам, усе ліцэйсты пераводзяцца ў гарадзкую школу №1, а будынак перадаецца пад іншую дзіцячую ўстанову.

Выкладаньне ўсіх прадметаў на беларускай мове заўсёды выклікала незадавальненьне ўладаў. „Вертыкаль” не сьцяргала, калі з настаўнікамі і навучэнцамі ліцэю сустрэліся пісьменнік **Уладзімер Арлоў** і некалькі бардаў, якія не сьпяваюць расейскую „папсу”. Навучэнцы правялі пікеты на цэнтральнай плошчы гораду. Моладзь трымала плякаты „*Не дамо зьнішчыць ліцэй!*”, „*Захаваем адзіную ў горадзе беларускамоўную ўстанову!*”, „*Не жадаем вяртацца ў сярэднюю школу!*”.

Верасень. Старшыня *ТБМ Алег Трусаў* зьвярнуўся быў да начальніка галоўнага штабу Мінабароны **Сяргея Гурьлёва** па дазвол правесці ў адной з вайсковых частак прэзэнтацыю кнігаў *Уладзімера Арлова* і *Генадзя Сагановіча*. *ТБМ атрымала адказ:* „*В Міністэрстве обороны Рэспублікі Беларусь изучено содержание книг В.Орлова и Г.Сагановича „Дзесяць вякоў гісторыі” і В.Орлова „Адкуль наш род”.*”

Исторические события, изложенные в данных книгах, носят дискуссионный характер.

Мы не в праве втягивать личный состав в предлагаемую Вами дискуссию. Проведение презентации вышеназванных книг в войсковой части 25819 считаю нецелесообразной.

Начальник управления полковник В.А Сероштан.”

Цяпер можна не сумнявацца: нішто не перашкодзіць палітрукам-сераштанам адмежаваць нашых вайскоўцаў ад беларускай гісторыі.

Верасень. Беларуская асацыяцыя журналістаў зьвярнула ў пракуратуру Беларусі з просьбай тэрмінова спыніць парушэньне правоў незалежных выданняў, а таксама прыцягнуць да адказнасьці першага намесьніка старшыні Дзяржкамітэту па друку **Ўладзімера Глушакова**, які адначасова выконвае абавязкі намесьніка дырэктара прыватнай друкарні „Мэджык” (які ўнівэрсал!): узяў і ўсклаў на сябе функцыі цэнзара.

Верасень. Намесьнік Кіраўскага райвыканкаму і адначасова старшыня выбарчага штабу **Л.Смагін** пагражаў і запалохваў зьвальненьнем з працы выкладчыкаў **Л. Горбала** і **К. Шаматранава**, якія праводзілі назіраньне за выбарамі.

Верасень. Гарадзкі суд Барысава аштрафаваў **Анатолія Аскерку** на 20 мінімальных заробкаў за „арганізацыю несанкцыянаванага пікету”.

Перасьлед друку (факты)

15 і 16 жніўня ў *Воршы* супрацоўнікі Камітэту фінансавых расьледваньняў і КГБ канфіскавалі артэхніку ў індывідуальнага прадпрыемальніка **Віктара Андрэва**, які выдае газету „*Куцэйна*”. Абвінаваціўшы В.Андрэва ў „незаконнай прадпымальніцкай дзейнасьці”, яны сканфіскавалі рызограф, чатыры кампутары, некалькі асобнікаў газэты і выпускі праваабарончага бюлетэню. Падчас канфіскацыі рызографа выламалі дзьверы і выбілі шкло прыватнага дому, дзе ён знаходзіўся. Адзін з супрацоўнікаў КГБ паведаміў рэдактару газэты, што за яе супрацоўнікамі вялося знешняе назіраньне.

17 жніўня. Супрацоўнікі Першамайскага міжраённага аддзелу Упраўленьня Дзяржкамітэту фінансавых расьледваньняў па Менску і Менскай вобласьці канфіскавалі 216400 экзэмпляраў газэты „*Наша свабода*” і друкарскія формы. Дзяржкамітэт па друку вынес рэдакцыі газэты „*Наша свабода*” афіцыйнае папярэджаньне ў сувязі з апублікаваньнем у газэце „недакладных зьвестак”, такіх, як фраза: „Аляксандар Лукашэнка., выступаючы перад „вертыкальлю”, абвінаваціў Ярмашына і Мясьніковіча ў падрыхтоўцы змовы”. У

папярэджаньні ўказваецца, што ў выпадку паўторнага парушэньня дзейнасьць газэты будзе прыпыненая на тэрмін да трох месяцаў.

17 жніўня. У г. *Глыбокае Віцебскай вобласьці* дырэктар мясцовага аддзяленьня „Белсаюздруку” **Вольга Міхайлава**, у парушэньне дзеючай дамовы з рэдакцыяй газэты „*Вольнае Глыбокае*”, адмовілася прыняць на рэалізацыю чарговы нумар газэты, спаслаўшыся на тое, што ў раёне кепска купляюць „Советскую Белоруссию”.

20 жніўня. Заводзкі міжрайаддзел Упраўленьня дзяржкамітэту фінансавых расьледваньняў па Менску і Менскай вобласьці распачаў праверку фінансава-гаспадарчай дзейнасьці рэдакцыі газэты „*Народная Воля*”. У першы ж дзень канфіскавана каля 10 кампутараў і манітораў.

20 жніўня Дзяржкамдрук вынес папярэджаньне рэдакцыі газэты „*Свабодныя новості*” ў сувязі з апублікаваньнем у газэце „недакладных зьвестак”. Імі палічылася фраза: „Прэзыдэнт па тэлебачаньні абяцаў наладзіць бойню ў сваёй рэзыдэнцыі — пусьціць супраць нягодных зь ягоным „перавыбраньнем” спэцназ „Альфу” і „Алмаз”. У папярэджаньні ўказваецца, што ў выпадку паўторнага парушэньня дзейнасьць газэты будзе прыпыненая на тэрмін да 3 месяцаў.

21 жніўня. У рэдакцыі газэты „*Наша свабода*” Першамайскі міжраённы аддзел ДКФР па Менску і Менскай вобласьці і падаткавая інспэкцыя Маскоўскага раёну пачалі праверку фінансава-гаспадарчай дзейнасьці. Адзін кампутар рэдакцыі апячатаны.

■ Распачатая праверка фінансава-гаспадарчай дзейнасьці рэдакцыі „*Блорусской деловой газеты*”. Яе праводзяць супрацоўнікі трох кантралюючых ворганаў: Маскоўскага міжраённага аддзелу ДКФР Менску, падаткавых інспэкцыяў Цэнтральнага і Першамайскага раёнаў Менска.

22 жніўня. Супрацоўнікі Першамайскага міжраённага аддзелу Камітэту фінансавых расьледваньняў па Менску і Менскай вобласьці забякавалі працу прыватнай друкарні „*Мэджык*”, у якой друкуецца 29 выданняў, 6 зь якіх маюць грамадзка-палітычны накірунак.

Друкарня „Мэджык” прастойвала да 27 жніўня. Друкаваньне газэтаў было ўжоўленае толькі пасля таго, як дырэктар прыватнага ўнітарнага прадпрыемства „Мэджык” **Юры Будзько** падпісаў загад аб прызначэньні першага намесьніка старшыні Дзяржкамдруку **Уладзімера Глушакова** выконваючым абавязкі дырэктара прадпрыемства, у парушэньне арт.8 закону „Аб мерах барацьбы з арганізаванай злачыннасьцю і карупцыяй”. (Закон забараняе прадстаўнікам улады, служачым дзяржапарату і службовым асобам умешвацца ў дзейнасьць іншых дзяржаўных і недзяржаўных ворганаў, прадпрыемстваў, устаноў і арганізацыяў, калі гэта не ўваходзіць у кола іхных абавязкаў.)

■ Рэдакцыя „*Белорусской деловой газеты*” распаўсюдзіла паведамленьне пра тое, што дзяржаўнае ўнітарнае прадпрыемства „Мінгарсаюздруку” адмовіла выдаць „БДГ” УП „Марат” у павелічэньні накладу газэты, які распаўсюджваецца праз ягоную сетку, на верасень 2001 г. Раней „Мінгарсаюздруку” адмовіў у павелічэньні накладу, які распаўсюджваецца праз ягоную сетку, рэдакцыям газэтаў „*Свабодныя новості*” і „*День*”.

■ Упраўленьне юстыцыі Берасьцейскага аблвыканкаму абвінаваціла газэту „*Брестский курьер*” у распаўсюджваньні інфармацыі пра дзейнасьць незарэгістраваных грамадзкіх аб’яднаньняў. Дзяржкамітэт па друку зрабіў рэдакцыі афіцыйнае папярэджаньне за парушэньне патрабаваньняў арт.5 закону „Аб друку і іншых сродках масавай інфармацыі”.

(працяг будзе)

„ІСЬЦІННАЯ” ДЗЕЙНАСЬЦЬ

Пачынаючы з 1990-х гадоў, у цэнтры дзіцячай хірургіі Менска прыходзілі да хворых дзетак веруючыя розных канфэсіяў. Часьцей за ўсіх наведвалі іх прагэстанты. Яны прыносілі цацкі, цукеркі, але галоўным падарункам была дзіцячая Біблія.

Раптам атрымалася так, што да нас, акрамя прадстаўнікоў маскоўскай

праваслаўнай царквы, ніхто болей не заяўляўся. Служачая гэтай царквы Зінаіда Мітрафанаўна паведаміла мне, што ніякая іншая рэлігійная канфэсія ня мае права наведваць дзяцей. Маўляў, яны (усе астатнія канфэсіі) багацейшыя, таму падкупліваюць дзяцей і быццам адварочваюць іх ад „ісціннай веры”. „Мы бяднейшыя за іх, акрамя слова Богага, у нас нічога няма, але мы самыя ісцінныя”, — патлумачыла мне Зінаіда Мітрафанаўна.

Гады два таму, перад Калядамі, яна прынесла вялізную скрынку цукерак і пакінула ў адным з пакояў шпіталю. Пры гэтым папрасіла не раздаваць, каб яна сама магла раздаць цукеркі дзецям на самае вялікае свята. Але прайшлі Каляды, Адсвяткавалі Вялікдзень, зноў настала восень, а скрынка з цукеркамі ўсё стаяла. Па этыкетцы на ёй было бачна, што тэрмін ужывання гэтага дэсэрту ўжо скончыўся.

Я не стрывала і выказала сваё абурэнне Зінаідзе Мітрафанаўне: „Прайшлі самыя вялікія свята. Цукеркі ўжо нельга ўжываць. Чаго вы чакаеце? Каму вы ахвяравалі гэтыя падарункі?”

Адказу не было. Зінаіда Мітрафанаўна разам з служачай рускай праваслаўнай царквы моўчкі расовалі цукеркі па сумках і некуды зьнеслі.

І вось у лістападзе 2001 года да хворых дзетак завіталі пратэстанты. Дзеці атрымалі ад іх у падарунак Новы Завет.

Калі Зінаіда Мітрафанаўна даведлася пра гэта, першымі яе словамі былі: „Трэба сказаць Алексію*, каб забараніў хадзіць сюды ўсім гэтым няверным”.

Ангеліна МАСІЮТА

* „Алексій” (Рыдзігер) — Патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі (генэрал КГБ) — *рэд.*

ГЭТА ЯНЫ:

Расейскія сакрэтныя дакуманты.

Тут друкуем расейскія дакументальныя матэрыялы з Паўночнага Кайказу. Зьмест і ўзровень гэтых паперў ня толькі паказваюць, што за людзі кіруюць у Расеі, але высвятляюць, як расейцы робяць сваю разбуральную палітыку ў Беларусі і што можа чакаць Беларусь, калі б Масква захпіла нашу краіну. Было б тое ж, што і на Паўночным Кайказе: бандытызм, тэрарызм, морд, ашуканства і вынішчэнне ўсяго беларускага. Пери за ўсё — людзей.

* * *

**Адміністрацыя Прэзідэнта Расейскай Фэдэрацыі
Прэзідэнту Расейскай Фэдэрацыі У. У. Пуціну
Паўнамоцны прадстаўнік Прэзідэнта Расейскай Фэдэрацыі ў
Паўднёвай фэдэральнай акрузе**

Аб асноўных мерапрыемствах па стабілізацыі ў Рэспубліцы Інгушэцыя

Паважаны Ўладзімер Уладзімеравіч!!!

У Паўднёвай фэдэральнай акрузе адной з самых вострых праблемаў зьяўляецца распаўсюджваньне сэпаратысцкіх настройў, якія пагражаюць бяспецы тэрытарыяльнай цэласці Расейскай Фэдэрацыі. Найцяжэйшае становішча склалася ў Рэспубліцы Інгушэцыя, дзе, паводле ацэнак спэцыялістаў, колькасць бавікоў незаконных узброеных фармаваньняў (у тым ліку і ў Чачэнскай Рэспубліцы) складае больш за 20 тыс. У той жа час Інгушэцыя перажывае сур’ёзныя эканамічныя цяжкасці. Узровень жыцця насельніцтва нізкі, 88,7% насельніцтва мае даходы ніжэй за пражытчны мінімум. Колькасць рускамоўнага насельніцтва з-за варажых дзеянняў інгушскіх бандытаў за апошнія дзесяць год скарацілася амаль у 10 разоў і сёння іх пражывае трохі больш за 14 тыс. чалавек.

Развіццём эканомікі кіраўніцтва рэспублікі займаецца крайне не эфектыўна. У выніку рэспубліка ня мае дастатковай базы для фармаваньня бюджэту за кошт уласных сродкаў, якая ў сярэднім складае 200 млн. руб. у год. Асноўная маса сродкаў (каля 85%) для рэспублікі паступае з фэдэральнага бюджэту і пазабюджэтных фондаў (каля 1,1 млрд. руб.).

Становішча Рэспублікі Інгушэцыя абвастраецца яшчэ й тым, што ўтварылася вельмі вялікая запазычанасць перад фэдэральным бюджэтам за карыстаньне бюджэтнымі ссудамі, якія выдаваліся ўрадам Расейскай Фэдэрацыі ў пэрыяд функцыянаваньня зоны эканамічнага спрыяння „Інгушэцыя”. Такім чынам, Рэспубліка Інгушэцыя ня мае неабходных уласных адміністрацыйных фінансавых рэсурсаў, што ўжо прывяло да прывы многіх адмоўных працэсаў.

Тэрыторыя Рэспублікі Інгушэцыя актыўна выкарыстоўваецца баевікамі для канцэнтрацыі і правядзеньня мерапрыемстваў па пранікненьні ў Чачэнію, а таксама для адпачынку і лячэньня. Далейшае перабываньне чачэнскіх баевікоў на тэрыторыі рэспублікі абвастрае сытуацыю і можа прывесці да непрадказальных наступстваў.

Дзеля стабілізацыі сытуацыі неабходна прыступіць да правядзеньня актыўных контрэрарэстычных апэрацыяў у большасці населеных пунктаў Рэспублікі Інгушэцыя, у якіх мае перавагу па-антырасейску настроенае мусульманскае насельніцтва, а таксама стварыць спрыяльныя ўмовы для масавага вяртаньня казацкага насельніцтва ў станіцы Арджанекідзеўская, Несьцераўская, Троіцкая, Вазьнясенская і г. Карабулак.

Аднак, здзяйсненне ўказаных мерапрыемстваў немагчыма пры цяперашнім кіраўніцтве Рэспублікі Інгушэцыя, антырасейская ськіраванасць якога Вам вядомая.

Дзеля стварэньня спрыяльных умоваў для ліквідацыі сэпаратыстаў ў Рэспубліцы Інгушэцыя намі падбраны кандыдат для ўдзелу ў выбарах на пасаду галавы адміністрацыі Рэспублікі Інгушэцыя, якія адбудуцца ўвесну 2002 года, Зязікаў М.М., які цяпер праходзіць службу ў якасці начальніка ўпраўленьня ФСБ па Астраханскай вобласці. Зязікаў М.М. баявы афіцэр, актыўна ўдзельнічаў у ліквідацыі чачэнскіх бандытаў, мае дзяржаўныя ўзнагароды. У той жа час ён вырас у адрыве ад інгушоў, не заражаны духам нацыяналізму, настроены патрыятычна, усведамляе неабходнасць адмовы ад прэтэнзіяў на Прыгарадны раён Рэспублікі Паўночная Асецыя-Аланыя і аднаўленьня Чачэна-Інгушскай Рэспублікі.

Дзеля таго, каб надаць працэсу стабілізацыі ў Рэспубліцы Інгушэцыя мэтанакіраваны і арганізаваны характар, прапануецца:

1. Забясьпечыць рэальную падтрымку на выбарах галавы адміністрацыі Рэспублікі Інгушэцыя ў 2002 годзе Зязікаву М.М.
2. Дзеля зьмены структураў кіраваньня Чачэнскай Рэспублікі і Рэспублікі Інгушэцыя сфармаваць камісію па выпрацоўцы законапраекту аб аднаўленьні незаконна зліквідаванай Чачэна-Інгушскай Рэспублікі.
3. Рэкамендаваць Ураду Расейскай Фэдэрацыі ў сьцісьлейшыя тэрміны распрацаваць і ўзгадніць праграму вяртаньня перамешчаных асобаў у Чачэнскую Рэспубліку.
4. Даручыць Апэратыўнаму штабу па каардынацыі антытэрарыстычнай апэрацыі ў Чачэнскай Рэспубліцы падрыхтаваць прапановы па распаўсюджваньні зоны контрэрарыстычнай апэрацыі ў 2002-2003 гг. на тэрыторыю Рэспублікі Інгушэцыя.

Правядзеньне вышэйпералічанага комплексу мерапрыемстваў дазволіць эфектыўна і хутка вырашыць як задачы па стабілізацыі становішча ў Рэспубліцы Інгушэцыя, так і стварыць спрыяльныя ўмовы для паспяховага заканчэньня контрэрарыстычнай апэрацыі ў 2003 г.

Паўнамоцны прадстаўнік Прэзідэнта Расейскай Фэдэрацыі ў Паўднёвай фэдэральнай акрузе

В. Казанцаў (*уласны подпіс*)*

Друкуем яшчэ адзін дакумант:

* Ліст быў напісаны 7 лістапада 2001 г.

**Цалкам сакрэтна Для вышэйшага
кіраўніцтва ФСБ РІ
ІНСТРУКЦЫЯ**

1. Вышэйшаму кіраўніцтву забяспечыць усімі даступнымі захадамі прыход да ўлады генэрал-маёра ФСБ Зязікава М.М.

2. У выпадку немагчымасці выканання апэрацыі ў якой-небудзь частцы прадугледзець магчымасць правядзення спэц. апэрацыі па выключэнні іншых кандыдатаў.

3. Распрацаваць плян сумесных дзеянняў УФСБ РІ, Пракуратуры РІ і МУС РІ.

4. Перавесці ў часовае падпарадкаванне УФСБ РІ спэц. падраздзяленне чацьвёртага аддзелу г. Масквы.

5. Пасля сканчэння выбараў падаць на разгляд справаздачу аб магчымасці аб'яднання двух суб'ектаў Расейскай Фэдэрацыі.

**Начальнік чацьвёртага аддзелу ФСБ РФ
Генэрал-лейтэнант Смірноў В.І.
Адказны выканаўца генэрал-маёр Зязікаў М.М.
Кантроль — Галоўнае ўпраўленне ФСБ РІ**

ПРЭС-РЭЛІЗ

*(па матэрыялах „Народнай Волі”, „Нашай Свабоды”,
„Права на волю”, радыё „Свабода” і інш.; верасень,
кастрычнік 2001 г.)*

■ **Практычны распродаж Беларусі.** Лукашэнка, удзячны Расеі за фінансавую падтрымку свайго рэжыму, абяцае буйны распродаж Беларусі. 24 верасня ён паведаміў журналістам, што пасля сфармавання новага ўраду, адразу пачнецца прыватызацыя „некаторых прадпрыемстваў”. „Да нашых прадпрыемстваў вострую цікаўнасць мае ня толькі расейскі капітал, але і міжнародныя буйныя кампаніі і карпарацыі, іншыя заходнія дзяржавы, — сказаў Лукашэнка. — Я адчуваю, што пасля выбараў ідзе вельмі моцная канкурэнцыя за права інвэставаць у нашу эканоміку грашовыя сродкі.”

Заходнія краіны, хутчэй за ўсё, узгаданыя тут проста для антуражу. „Акцыянаванне” *a la* Лукашэнка — гэта непазбежная расплата з Расеяй тымі нешматлікімі беларускімі прадпрыемствамі, якія яшчэ нейкі час працуюць і прадстаўляюць інтэрас для драпежнага расейскага капіталу. Як вядома, на цырымоніі інаўгурацыі „прэзідэнта” прысутнічалі кіраўнікі кампаніяў „Газпром”, „Славнефть”, „ИТЕРА”, „Лукойл”. Усе яны прэтэндуюць на кавалак беларускай маёмасці, натуральна, на самы найлепшы кавалак. Экспэрты прагназуюць, што пасля „прыватызацыі па-лукахэнкаўску” Беларусь пазбавіцца гігантаў нафтахімічнай прамысловасці. У якасці трафэяў расейскія алігархі атрымаюць кантроль над мазырскім НПЗ, горадзенскім ВА „Азот”, магілёўскім „Хімвалакно”, МТЗ, „Беларуськалій” і г.д.

Калі ў Беларусі праводзілася гэтак званая „чэкавая прыватызацыя”, беларускія грамадзяне атрымалі ганаровае права завалодаць акцыямі „выбітных” прадпрыемстваў краіны, на штат перасоўна-мэханізаванай калёны №17 ці Кобрынскага кансэрвавага заводу. Усё сапраўды лепшае пакінула сабе дзяржава, маўляў, каб не дасталося замежніку. Але цяпер сітуацыя змянілася. І Лукашэнка толькі рады ахвяравацца беларускай прамысловасцю на карысць расейцаў. Ягоньня мазгі адмаўляюцца ўсведамляць, што Расея выкарыстоўвае яго ў якасці „засланага казачка”. Сваімі дзеяннямі Лукашэнка адсёк магчымых беларускіх канкурэнтаў — іх проста не існуе, бо не існуе сапраўднага рынку. Ад барацьбы за беларускія прадпрыемствы адсечаныя і заходнікі. Ня маючы надзейных гарантыяў для сваіх інвэстыцыяў, яны ці проста не прыходзяць, ці сыходзяць цішком, як Форд. Дзякуючы эканамічнай палітыцы Лукашэнка, практычна, усе беларускія прадпрыемствы адчуваюць моцны недахоп капіталаўкладанняў. Па некаторых ацэнках,

зношанасць абсталявання складае да 80%, а гэта значыць, што хутка ў Беларусі ня будзе што вырабляць. Да дзвюх трацінаў беларускіх прадпрыемстваў — стратныя. У такіх умовах расейскі капітал атрымлівае цудоўную магчымасць дыктаваць свае ўмовы нашай краіне. Расейцы прыдуць на наш рынак, але атрымаюць пры тым такія паслабленні і льготы, якія і ня сьніліся Форду.

У бізнэсе існуе такі забаронены прыём: у кампанію засылаецца агэнт. Ён пачынае кіраваць „ахвярай”, і ў кароткія тэрміны даводзіць яе да такога гаротнага стану, што гаспадары самы гатовыя проста аддаць яе. І тут зьяўляецца на белым кані тая самая кампанія, якая і засылала „агэнта”. І прапаноўвае набыць „няўдачніцу”, і нават даць за яе пару цэнтаў.

Лукашэнка вельмі нагадвае такога засланца: давёўшы беларускія прадпрыемствы да галечы, ён пачынае радасна прадаваць іх у Расею. Амаль што задарма. (*Расьціслаў Пермякоў*; „*Наша Свабода*”)

■ **Назад у камунізм.** Прамаскоўскі рэжым Лукашэнка запустыў у абарот новы падручнік пад назвай „Очерки по истории Беларуси 1917-2000”. Аўтары пішуць у прадмове, што „даюць прынцыповую ацэнку праграмам і практычным дзеянням варажых беларускаму народу апазыцыйных нацыянал-экстрэмісцкіх сілаў, якія выступаюць супраць Саюзу Беларусі і Расеі, праводзяць ваяўнічую празаходнюю антыславянскую пазыцыю”. Вось што яны паведамляюць пра развал расейскай імперыі: „У жніўні-сьнежні 1991 г. адбыўся контррэвалюцыйны пераварот, які спыніў паступальны рух беларускага народу, як і народаў іншых саюзных рэспублікаў, па шляху прагрэсу і квітнення...”

Рэдактарам „падручніка” зьяўляецца „доктар” гістарычных навук **А.Філімонаў**. Ды яшчэ „дактары” і „акадэмікі” **Т.Адула**, **Л.Крыштаповіч** і інш. (*Уладзімер Іваноў*; „*Народная Воля*”)

■ Яшчэ адзін расеец у пагонах кіруе нашай краінай. **Міхаіл Шалёў** (Шалёв) прызначаны намеснікам Дзяржсакратара Савета бясьпекі Беларусі. Уражэнец расейскага гораду Тулы скончыў Казанскую танкавую вучэльню ды пазьней ваенную бранетанкавую акадэмію. Працаваў начальнікам штаба і начальнікам Менскай вышэйшай ваеннай каманднай вучэльні. З 1995 г. працаваў у сакратарыяце Савета бясьпекі Рэспублікі Беларусь. Генэрал-маёр запasu. Во які падарунак з недагатыкальнага запasu.

■ Рэкорднага паказчыка дасягнула ў Беларусі запасычанасць за ўжытыя нафтапрадукты. Па стане на канец верасня, доўг прадпрыемстваў за нафтапрадукты, адгужаныя канцэрнам Нафтахім, перавысіў 34 мільярды рублёў. Адно толькі Міністэрства сельскай гаспадаркі і харчавання запасычыла нафтабазам больш за 20 мільярдаў рублёў. Крыніца ва ўрадзе прызнала, што такой вялікай запасычанасці ў краіне ніколі не было.

■ Новы прэм'ерскі выбар Лукашэнка здзівіў многіх. Імя **Генадзь Навіцкага**, які на працягу апошніх чатырох гадоў займаў віцэ-прэм'ерскую пасаду, ніколі не фігуравала ў сьпісе лукашэнкаўскіх фаварытаў. Але прызначэньне яшчэ раз паказала, што ў краіне ёсць толькі адзін палітык, а ўсе астатнія — паслухмяныя выканаўцы, шэрыя цені патрона. Можна сказаць, што Г.Навіцкі не адказвае ні за што. За яго ўсё даўно вырашылі ў прэзідэнцкай адміністрацыі. Яму не далі сфармаваць Савет міністраў. Але ж гэта людзі, якія павінны быць ягонымі аднадумцамі і высокакваліфікаванымі прафэсіяналамі. Яму не даверылі падабраць сабе намеснікаў — усё зрабіў сам Лукашэнка. Здавалася, што шклоўскі „прэзідэнт” перацягнуў у сталіцу ўжо ўсіх магілёўскіх знаёмых. Аж не. Сярод прызначэнцаў — Міністар гандлю і былы магілёўскі кіраўнік **Аляксандар Кулічкоў**, старшыня Мытнага камітэту **Аляксандар Шпілёўскі**, новы Міністар юстыцыі **Віктар Галаванав**, старшыня вышэйшага гаспадарчага суду **Віктар Камяноў**, дарадца „прэзідэнта” па палітычных пытаннях фізкультуры і спорту **Мікалай Ананьёў**. Усе магілёўскія.

Генадзь Навіцкі нарадзіўся ў Магілёве і да 1994 г. працаваў там пераважна ў будаўнічай галіне, майстрам будтрэсту, а потым галоўным інжэнерам. З 1977 па 1981 г. працаваў інструктарам аддзелу будаўніцтва магілёўскага абкаму КПБ. Потым галоўным інжэнерам магілёўскага Аблміжкалгасбуда. І зноў у абкаме КПБ. Кадр правераны. Аднак, экспэрты адзначаюць, што новы ўрад — гэта „ўрад сьмертнікаў”. Ён

закліканы забяспечыць пераход краіны на рэйкі лібэралізацыі, без якога рэжыму Лукашэнкі вельмі хутка прыдзе канец. Гэта, дарэчы, разумее і сам „гарант канстытуцыі”, інакш ён і далей бы займаўся пабудовай камунізму ў адной асобна ўзятай Беларусі.

Пераход будзе куды больш цяжкім, чым у іншых краінах былога сацыялізму. Бо тая змянілі арыентацыю дзесяцігоддзе таму. Пераход — гэта непазбежнае падвышэнне цэнаў на сацыяльныя тавары (што, дарэчы, ужо адбываецца) і на камунальныя паслугі. Электрату Лукашэнкі гэта, відавочна, не спадабаецца. І тады Лукашэнку прыйдзеца „адкрываць парашут” — ахвяраваць урадам. Для такой мэты добра падыйдзе і Навіцкі, і хто заўгодна яшчэ.

■ Па выніках студзеня-жніўня 2001 г., Беларусь заняла толькі восьмае месца сярод краінаў СНД па тэмпах росту прамысловай вытворчасці (паведамляе статкамітэт СНД). Лідэрам у гэтым напрамку зьяўляецца Украіна, дзе рост прамысловасці ў параўнанні з аналягічным пэрыядам 2000 г. склаў 16,9%; далей ідуць Таджыкістан (15,9%), Казахстан (14,1%) і Малдова (11,2%). У Расеі гэты паказчык — 5,3%, у Беларусі 4,3%. Горш справы толькі ў Арменіі і Грузіі.

■ Факты сьведчаць аб тым, што ў эканоміцы краіны растуць негатыўныя тэндэнцыі. Вось толькі некаторыя зь іх. Зношванне трамваяў у Менску складае амаль 50%, тралейбусаў — каля 60%, аўтобусаў — яшчэ болей. Аб’ём выпуску прадукцыі на 20% сталічных прадпрыемстваў ніжэй за леташні, а рэшткі гатовай прадукцыі на складах прамысловых прадпрыемстваў складаюць 99,2% ад сярэднямесячнага аб’ёму вытворчасці. На адну траціну ўзраста ў сталіцы колькасць стратных прадпрыемстваў, пры тым сума выдаткаў складала 18 млрд. рублёў. Рэнтабельнасць вытворчасці знізілася з 16,4% да 12,7%. Адмоўнае знешнегандлёвае сальда горада дасягнула 376 млн. даляраў ЗША. Не ад лёгкага жыцця будаўнікі Магілёўшчыны шукаюць працу ў Маскве. Славянскі Вавілон наведана нядаўна нават дэлегацыя Магілёва на чале з нам. старшыні аблвыканкама, які курыруе будаўнічую галіну. Шукалі працы для будаўнічых калектываў.

■ Яўген Дзьвярніцкі вызвалены ад пасады старшыні Дзяржкамітэту фінансавых расследаванняў і прызначаны начальнікам Службы бяспекі „прэзідэнта”. Былы кіраўнік Службы бяспекі **Генадзь Ньявыглас** 12 верасня прызначаны Дзяржсакратаром Рады бяспекі.

■ Галоўны лекар Берасьцейскага абласнога псіханэўралягічнага дыспансэру **Аляксей Кузьняцоў** адзначаў, што за апошнія 5 гадоў ў вобласці ў **5 разоў** узрасла колькасць псіхічных растройстваў. (Заўважце: не на 5 ці 50%, а ў 5 разоў!)

Дасьведчаныя спецыялісты кажуць, што **амаль такая ж сітуацыя і ў іншых рэгіёнах**. Калі хвароба будзе разьвівацца такімі тэмпамі, дык беларусы ў хуткім часе могуць ператварыцца ў народ псіхаў. Мэдыкі сярод прычынаў зьявы называюць алькагалізм, эканамічнае бязладдзе, беспрацоўе, наркаманію.

■ У Беларусі зьявіўся новы „ворган правосуддзя” — адміністрацыйныя камісіі пры раённых, гарадзкіх выканаўчых камітэтах і мясцовай адміністрацыі ды пасялковых выканаўчых камітэтах. Згодна з Палажэннем, адміністрацыйная камісія мае права: прыцягваць спецыялістаў і экспертаў для дачы заключэння пры разглядзе справаў аб адміністрацыйных парушэннях; запытваць у дзяржорганаў, арганізацыяў і службовых асобаў інфармацыю, неабходную для разгляду справаў; ажыццяўляць кантроль за выкананнем вынесеныя пастановаў аб выкананні адміністрацыйных спганьняў і г.д.

■ У сувязі з павелічэннем плыні нелегальных мігрантаў праз Летува і пачаткам ваеннай апэрацыі ЗША ў Афганістане, з **6 кастрычніка** ўзмоцнена ахова мяжы Летувы і Беларусі. Усім вядома, што Беларусь ня мае агульнай мяжы з Афганістанам. Затое ёсць мяжа з Расеяй (дакладней, яе, фактычна, няма). З Расеяй праз тэрыторыю Беларусі на захад ідзе сапраўднае цунамі наркотыкаў, экспарт злчынцаў і ўсялякага кшталту нелегалаў. Паводле неафіцыйных звестак, якімі валодае Летува, цяпер у Маскве знаходзяцца каля 130 тысячаў грамадзянаў Афганістану, галоўная мэта якіх — трапіць у Заходнюю Эўропу.

■ 11 кастрычніка ў Тбілісі адбылося паседжаньне парлямэнту Грузіі, на якім прэзідэнт **Эдуард Шэварнадзе** запрапанаваў абмеркаваць два пытанні: аб выхадзе з СНД і аб мэтазгоднасці знаходжання ў Абхазіі расейскіх „міратворцаў”. Шэварнадзе запрапанаваў звярнуцца да міжнароднай супольнасці з просьбай паўплываць на Расею ў гэтым пытанні.

■ Па словах галоўнага нарколага Міністэрства аховы здароўя **Уладзімера Максімука**, ужыванне спіртных напояў за апошнія 10 гадоў набыло ўстойлівы масавы характар і значна перавысіла ўзровень 1984 г. — найвышэйшы, калі ў сярэднім на чалавека было выпіта больш за 8 літраў алькаголю. У сярэднім жа на кожнага працаздольнага жыхара Беларусі ў год прыпадае **80** пляшак моцных сьпіртных напояў і **65** пляшак віна(!). Усё больш жанчын і падлеткаў сталі ўжываць сьпіртное. Калі ў 1998 г. такіх жанчын было **16.928** на сто тысячаў насельніцтва, то ў 2000 г. ўжо **18.613**. Падлеткаў, адпаведна — **6.705** і **8.176**.

Баранавічы. Дзень Незалежнасці — 2002.

■ Віцебскае аддзяленне Беларускай чыгункі падлічыла страты, нанесеныя ўказам Лукашэнкі, паводле якога студэнты ВНУ атрымалі ў верасні права бясплатнага праезду на прыгарадных і пасажырскіх цягніках. Страты склалі болей за 81 мільён рублёў.

■ Хабарніцтва ў Беларусі набыло пагрозлівыя памеры. 85% апытаных сацыёлягамі прадпрымальнікаў заявілі, што вымушаны даваць хабар прадстаўнікам улады.

■ Гомельская абласная ўправа Камітэту барацьбы з арганізаванай злчыннасцю і карупцыяй арыштавала намесніка гэнэральнага дырэктара ВА „Гомельхлебпрам” **Паўла Кундаса** і начальніка аддзелу забеспячэння **Алега Елісеева**. Падобна, што будзе раскрытая загадка, чаму апошнія гады кошты на хлеб у рэгіёне былі найвышэйшыя ў краіне.

■ Прыехаўшы з чарговага замежнага ваяжу, **Анатоль Лябедзька** (ён жа Лебедзько), дзе ён прадстаўляў даўно ўжо ўсім забыты ВС 13-га склікання. „Выдатны парлямэнтар” дзяліўся з СМІ дыпламатычнымі дасягненнямі. Ён зноў і зноў пераказвае мудрыя ініцыятывы з Вены ды Стразбурга. Там яму зноў талкавалі пра „перамовы з рэжымам Лукашэнкі”. І ён даводзіць: „Перамоўны працэс — гэта тая самая павільная печ. Яна спальвае пустаслоўе і выдае гатовую прадукцыю, у якой мае патрэбу Беларусь”.

Геніяльна сфармулявана! Пара выпускаць лябедзькін цытатнік. Або яшчэ пэрла далей: „Калі Лукашэнка мае намер у чацьвёрты раз наступіць на тая ж граблі, то можна будзе толькі захапіцца ягоным моцным лобам, а не розумам. Але адмоўны адказ (на прапанову перамоваў) — гэта таксама вынік. **Гэта дапаможа як апазыцыі ў распрацоўцы ўласнай стратэгіі і тактыкі дзеянняў** (аказваецца, такой стратэгіі і тактыкі дагэтуль няма), так і міжнароднай супольнасці ў фармаваньні так званай пакрокавай стратэгіі”. (Куды гэта яны зьбіраюцца крочыць?)

Але чытаем далей: „Мы гатовыя да таго, каб ва ўмовах высокатэмпературнай дыскусіі (*вось гэта стэль!*) дамагацца пазыгтыўнага рашэння”. Рашэння чаго? Мяркуючы па цьмяных і блыганах выказваннях прадстаўніка ВС-13, ён актыўна ўключыўся ў працэс „пошаговой” легітымізацыі рэжыму Лукашэнкі разам з нямецкімі дзеячамі эўраструктураў. Галоўная мэта гора-дыплямата — застацца хоць бы на зэдліку, але бываць у эўрапейскіх ваяжах.

Валеры БУЙВАЛ

УДАКЛАДНЕНЬНЕ

У №10(40) „Беларускіх Ведымацьцяў” за 2001 год у тэксце ўспамінаў Міхася Наўмовіча (с.10-11) заўважана недакладнасьць. Спадар Уладзімер Шыманец працаваў тэхнічным дырэктарам электрастанцыі ня ў Слуцку, а ў Баранавічах. Там жа (а не ў Менску) сядзеў у большавіцкай турме. (рэд.)

РАШЭНЬНЕ

(Сойм Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ)

Фальсіфікацыя прэзыдэнцкіх выбараў у Беларусі, праведзеная ў грубай форме кіруючым рэжымам у верасні мінулага году пры фінансавай і палітычнай падтрымцы Масквы, выклікала непрызнаньне вынікаў выбараў за спраўдныя большынэй грамадства нашай краіны і ўсёй дэмакратычнай міжнароднай супольнасьцю. Ні парлямант (“палата”), ні кіраўнік выканаўчай улады не зьяўляюцца (ў выніку несправядлівых выбараў) легальнымі (легітымнымі) інстытутамі ўлады ў Беларусі.

Гэтакі стан вымагае выпраўленьня, бо ня можа грамадства нармальна існаваць і разьвівацца пры чужой яму і несправядлівай уладзе.

Паколькі рэжым Лукашэнкі на мінулых выбарах ужываў грубыя сілавыя мэтады фальсіфікацыі і паколькі вынікі мінулых прэзыдэнцкіх выбараў не прызнаныя за справядлівыя, у Беларусі павінны адбыцца новыя выбары прэзыдэнта на дэмакратычнай аснове, пад міжнародным пратэктаратам, які ўключаў бы абавязковы і пастаянны назіральны ўдзел прадстаўнікоў Арганізацыі Аб’яднаных Нацыяў у працы выбарчых камісіяў, пры галасаваньні і пры падліку галасоў, а таксама назіральнікаў ад беларускіх партыяў і грамадзкасьці.

Беларускі Народны Фронт „Адраджэньне” і ягоная Кансэрватыўна-Хрысьціянская Партыя — БНФ канстатуюць пра існаваньне шырокага і пастаяннага грамадзкага меркаваньня ў Беларусі аб тым, што спадар *Зянон Пазьняк*, нязьменны старшыня Беларускага Народнага Фронту і лідар Беларускага нацыянальна-вызвольнага руху, зьяўляецца пэрсанальнай палітычнай альтэрнатывай Аляксандру Лукашэнку. Гэта рэальнасьць.

Менавіта з гэтых прычынаў (каб унікнуць фізічнага знішчэньня рэжымам Лукашэнкі і тых падзеяў, якія здарыліся потым са спадарамі Захаранкам і Ганчаром), Зянон Пазьняк вымушана апынуўся ў палітычнай эміграцыі.

Сойм вырашыў:

1. Разгарнуць працу па інфармаваньні грамадства пра палітычную альтэрнатыву нелегальнаму рэжыму ў Беларусі. Палітычнай альтэрнатывай ёсьць новыя прэзыдэнцкія выбары пад міжнародным пратэктаратам.

2. Кансэрватыўна-Хрысьціянская Партыя — БНФ, выступаючы за новыя выбары прэзыдэнта і зыходзячы з палітычнай рэальнасьці, прапануе спадару Зянона Пазьняка як пэрсанальную альтэрнатыву дыктатару Аляксандру Лукашэнку, які зьяўляецца ўзурпатарам прэзыдэнцкай улады ў Беларусі.

9 лютага 2002 г.

г. Менск

DECISION

(by the Soim of Conservative Christian Party — BPF)

Presidential elections in Belarus have been rudely falsified by Lukashenka regime in September 2001. This action has been supported by Moscow by financial and political means. Because of electoral fraud the majority of Belarusian society and the whole democratic international society didn't recognize these elections as legal. Neither parliament (“chamber”) nor chief of executive power are legal (legitimate) institutions of power in Belarus as a result of illegitimate elections.

This situation has to be changed because society cannot exist and develop under the alien and unjust regime.

Because of rude methods of force and frauds used by Lukashenka regime and because of non-recognition of presidential elections as legitimate it is necessary to launch the new presidential elections in Belarus on the democratic base and under the international protectorate (including with permanent and obligatory participation of representatives of the UNO at the electoral commissions, at voting and poll) as well as

with participation of representatives of Belarusian political parties and society.

Conservative Christian Party – BPF certifies the broad and constant meaning by Belarusian society that Mr. Zianon Pazniak, Chairman of the Belarusian Popular Front „Adradzennie” and leader of the Belarusian National Liberation Movement, represents personal political alternative to Aliaxandr Lukashenka. This is reality.

Zianon Pazniak has been forced to political emigration because of these reasons and in order to avoid physical annihilation by Lukashenka regime and events happened with Mr. Zakharanka and Hanchar.

Soim has decided:

1. to launch campaign in order to inform society on political alternative to the illegal regime in Belarus. New presidential elections under international protectorate represent the political alternative.

2. Conservative Christian Party – BPF expresses the necessity of new presidential elections. Because of actual political situation the Party proposes Mr. Zianon Pazniak as personal alternative to the dictator Aliaxandr Lukashenka who has usurped presidential power in Belarus.

February 9, 2002

Minsk

(пераклаў В. БУЙВАЛ)

Беларускія Ведымацьці

Беларускае выданьне

У супрацоўніцтве зь Беларускамі Выдавецкім Таварыствам ў Амэрыцы

Рэдакцыя: Зянон Пазьняк, Галіна Палачаніна

Адрас рэдакцыі: 02-017 Warszawa, Al. Jerozolimskie 125/127

тэл./факс: (+48 22) 628 76 73